

(1)

75

וור [כס] ויבס סור דב
יס ה"ב כהן יי ויבס דב
שלוס וכסס ר"י מהל
בולה זיה דף ט'
[ע"א]:
[טוב] סס וכסס הכ"י
ד"ה ויהינן [טעמא]
f אמרו [עבודה זרה סס]
סיף אלה קתה ברכות
ולא להאריך:
שס כרס נבן
והכסס כמד דיה כסס
ירב עמס ח"ב סימן כו
יו קט, כ כסס רב יהודה,
זכום נגוה מנה יעמנ
סימן כסס:
מהר"ק כסורש ט'
[ע"ף ט']
טור [עמוד רס] כסס
רש מהל דלהן [חור]
זום יי יג, והרזקה
מן רב [והמגדלס יומל]
[השקה] כסס [פ"י]
[ה] [פדקו] רבי
[יעור] [פדקו] [כ"ג]
[תענה] [ט' בן] יינמיו
יל סימן קכ"ט [אח]
[א]:
קב. א. ע"ה ויבסטה
יבתיחה ברכות
דף י"ד [ע"א]:

ו בברכת ס"ה. ומכל מקום לא יאמרו רק סליחות, אבל אל רחום
שמך וכיוצא בו שאינו מענין סליחות עון לא יאמרו עד אחר התפלה
(כ"ח עמוד רע"ד ויהינן), ועיין בטור סימן תקע"ט ועמוד
שיב - [עד] מענין זה. ונראה ל"י דאם שנה מלומר הסליחות עד
שגמר ברכת סלה לנו יאמר
הסליחות אחר תפלה שמונה
עשרה, עיין סימן רנ"ד [סעיף ד']
ז א"א יהפ"ה. נראה לי [י] דאם
אירע שעבר לפני הציצה יאמר
בשמוע תפלה עננו זיוס לוס
התענית הזה, [ו] עיין בטור ק"ט
עמוד רע"ט [וכסוף סימן קי"ט
[בש"י].] והוא הדיון אם אין סליחה
ליבור אחר, מוטב שיחפלו מי
שאינו מתענה משיחבטלו לשמוע
קדיש ובכחו, עיין סימן נ"ג סעיף
ז': ה שאין עומד ב"ו. נראה
לי דבשחרית מותר לעלות, אף על
פי שדוחין פרשת השבוע וקורין
ויחל מכל מקום על כל פנים
קורין בתורה בלא התענית, אלא
אם כן התענית נאמלע שבוע.
וכתב הב"ח [עמוד רפ דברי ראשון]
דאם קראוהו לעלות אפילו
במנחה יי יעלה, דליכא איסורא
בזה אלא מנהגא בעלמא, עכ"ל.
מיהו ב"י סימן קל"ה [עמוד זג
דברי ראשון] כמד דאפילו כהן
שקראוהו אינו עולה. ומכל מקום
נראה לי דליכא איסורא אם עולה:
ט יצא הכהן, כדי שלא יאמרו
שהוא פגום. ומכל מקום אם הוא

(1) להרבות סליחות בברכת ס"ה. לכו. מיהו אל רחום שמך
ושאר דברים אחר זה. נוהגים להמתין עד אחר סיום שמונה עשרה
ברכות: (1) שליה ציבור שאינו מתענה ב"ו. כן כתב הטור
[עמוד רע"ט] כסס רב נתן, וכתב עליו ואינו יודע למה, שאינו אומר
ביום תעניתו אלא ביום התענית
הזה, ותענית הוא לאחרים. ודאי
אם אפשר שיהיה שליח ליבור
המתענה טוב הוא מאחר, אבל אם
אי אפשר נראה לי שיכול להתפלל,
ע"כ. ופסק כהן כהר"ר נתן דאפילו
אם אין שם מי שמתענה דאפילו
הכי לא יתפלל אוחו שלא התענה.
ומשמע לי דכל שכן לענין קריאת
התורה שיש חשש ברכה לבטלה,
ואפילו הטור מודה בזה, דלא פליג
אלא במקום שאין אומר רק סהס
תענית לא הענימי דאו אין שקר
בפיו, מה שאין כן בזה דיש ברכה
לבטלה, דהא נריך לנרך על הקריאה
אף על פי שכבר נרך בשחרית [ומן
קטב סעיף ט], אלא על כרחך משום
הקריאה לנצור יבדך שנית, וזה לא
שיך אלא למי שהיה מתענה, אבל
למי שלא מתענה הוי ברכה לבטלה,
על כן אפילו אם אין שם מי שיוכל
לנרך או שאין שם כהן אחר אפילו
הכי לא יקרא מי שאין מתענה. ועל
כן נראה דאפילו קראוהו כבר לא
יעלה דהוה ברכה לבטלה. ואין לומר
דיש חשש שיאמרו פסול הוא, דאם
כן קשה במה שכתב סימן ס"ז
סעיף (ה') [ד] כמי שקורא קריאת

שמעתנין ואפילו אם יש בעיר עשרה שמתענין כיון
שאין בבית הכנסת עשרה שמתענין לא:
נוהגים (1) להרבות סליחות (1) בברכת
(2) סלה לנו (1) ויש שאין נוהגים לומר סליחות
עד אחר סיום שמונה עשרה ברכות וכן הנדונו
הקדמונים בארץ ישראל והוא המנהג הנכון: L
ה בתענית צבור (1) שליה ציבור שאינו מתענה
ז (1) לא יתפלל:
י ייש מי שאומר ה שאין עומד לקרות בתורה
בתענית ציבור מי שלא (1) התענה (1) ואם הכהן
אינו מתענה ט (1) יצא הכהן מבית הכנסת ועומד
לקרות בתורה ישראל המתענה:
ז בתענית צבור י יעמדו שנים אצל ציבור
(1) מזה אחד ומזה אחד שיאמרו עמו סליחות:
ח י יצא כל תענית צבור יש בו נשיאות בפיה
במנחה יא הדין מביום הביפורים: הגה
[סי] וזכונגלות האלו אין נוהגין בנשיאות כפיה רק (בשחרית)
[במוסף] י של יום טוב וכבר נחבאר בהלכות נשיאת
כפיה י:

סימן תקסז

טעומה ורהיצה הפה שבוותר בתענית. וכו' ג' טעמים:
א השרוי בתענית (א) א יא יוכל (1) לשעום
בנה"כ י אין לחוש, דליכא פגם, שהכל יודעים שיש בני אדם שאין
רגילין להתענות (ב"י סימן קל"ה ב.). אבל אם יש כהן אחר בנית
הכנסת פשיטא שיכנס לנית הכנסת וישמע קדיש, ואם חושש
שקראוהו לעלות יאמר לחון שלא יקראוהו: י יעמדו שנים.
דילפיין ממשא דכתיב [שמות י. יג] וזהרן וסור תמכו וגו'. ונ"ע
למה אין נוהגים כן בזמנינו, רק ביום הביפורים משום הפרת
נדריס, ואפשר משום דקיימא לן [וכן תקב סעיף ו] אין תענית
ליבור כבבל ועוד י"ל דעכשו שכולן אומרים הסליחות עם השליח
ליבור אין נריך להעמיד אלו: יא הדין מביום הביפורים
הביפורים. (וה"פ) [והוא הדיון] י כל תענית שיש בו נעילה
דמקדמיין ומלליין מנחה, דלמא אחי לאחליפי במנחה של כל ימות
השנה שהיו גם כן מקדימים [1] להתפלל מנחה, מה שאין כן
במנחה דשחר תענית שהיו מאחרין אותה סמוך לשקיעת החמה:
תקבז א יב"ה פ"ב. אס יש בו מלח או תבלין [רש"י ברכות
דף א ד"ה מהי שיטתו]. דלא קביל עליה שלא יהנה אלא
שלא יאכל וישתה, וזה לא מקרי אכילה ושתיה. [1] ואפשר דאפילו
כוונתו להנאח עלמיו שרי, כמו שכתב ביו"ד ריש סימן רל"ה דכל שלא אכל כשיעור מקרי טעומה [1] ולא אכילה, וכן משמע ברובם
[סמן רט]. [1] עיין מה שכתבתי סימן ר"י [ס"ק י]:

שמע וקראו לספר תורה לא יפסיק ואמאי לא חשו לזה, אלא ודאי
במקום שיש עבירה לא חיכשה לן בחדש, כל שכן כהן דהוי ברכה
לבטלה, ודי בחשש זה לנריך שיצא הכהן מבית הכנסת כמו שכתב
בסימן קל"ה סעיף ה' [וזהו], אבל לא מהני לעשות איסור בשביל
זה. וכן נראה ממה שכתב ב"י [עמוד רפ ד"ה כהן] ו"ל, כתב מהר"ק
בשורש ט' [סוף ע"ד] מעשים בכל יום כשאין הכהן מתענה יוצא
הכהן מבית הכנסת ועומד לקרות בתורה ישראל המתענה. נראה
מדבריו שאין עומד לקרוא בתורה מי שאינו מתענה, עכ"ל. משמע
דאינו קורא כלל אפילו אם קראוהו כבר, דאם לא כן היה לו לכתוב
דלא יעלה לקרות או לא יקראוהו, כן נראה לע"ד. ומו"ח ז"ל [ב"ה
ש דברי ראשון] כתב שאם טעו וקראוהו לספר תורה דיעלה, שאין
כאן איסור ב"ו, והנראה לע"ד ככתבתי:
תקבז (א) יב"ה פ"ב. דאכילה ושתיה קביל עליה אבל לא
הנאה, ומשום הכי מי שמודר מאיזה מאכל אסור אפילו
לטועמו:

ציינים א"ר"מ"א
[בדברי התענית
וגהות מייבוסו פדק א']
דכו כשה סימן קכה
יה ט ד"ה וכתב, בשם
אגור סימן קכו בשם
ר"ח בהר"ל התענית
סימן כ"א:
[סימן קכה סעיף ב'
בגה]:

מבזור פריצמאן
מוצאו מנחל שמן חזון בשלם
חזון יושלם
ז"ל. ס"ל. גוג. כ"ג. זמ"ג
ז"ל. קו"י. קכ"ג.
ח"ע. ח"ג. גמ"ג.

פרי מגדים

שמות

משניות זהב

אש"ת אהר"ה

יד אפרי

(ו) **ההבנות**. עיין ט"ז. ועיין ב"ח (עמוד רע"ד ד"ה וענין) בזה. ויש להודיע גם סליחות לומר אחר גמר התפלה. וכן הגרי"ג אדוני אבי הרב ז"ל בבית המדרש בק"ק לבוב בחוץ לעיר לומר סליחות אחר שמנה עשרה: (ז) **ש"ש ציבור**. עיין ט"ז. ועיין מ"א את ח' ואליה רבה כאן וס"ק דן וסימן קל"ה אות ו'. ולענין קריאת ויחל כשאין עשרה בבית הכנסת רק יש עשרה בעיר שמתעניין, ענינו כבר מבוואר שצריך עשרה בבית הכנסת דווקא, ולענין ויחל בשחרית כשחל התענית בשני וחמישי אף על פי שדוחין פרשת השבוע ליה כאן ברכה לבטלה (דהקנת עזרא לקרות שני וחמישי), אם כן די כשיש ששה בבית הכנסת קורין ויחל, מה שאין כן במנהג צריך שיהא עשרה בבית הכנסת, יע"ש. והוא הדין שחרית כשחל באג"דו צריך עשרה בבית הכנסת דווקא:

תקפו (ח) יב"ז. עיין ט"ז. ברכות י"ד (ע"א). ומשום הכי במורד הנאה מתבטל אף פולט כל שהוא אסור הנאה, ומהאי טעמא יש אוסרים (בגדה) בהענין ציבור, ואף לכאן דמהיר מודה בזה. ועיין תוספות שם (ד"ה שנים) ששם דפולט ליה הנאה ומשום הכי טועם

הכי תלה האלון המ"א ז"ל דין זה נראה לו, דלא חימה דהוה ספק ספקא, להעיקר דלחן לורמים ענינו, עיין מ"א (סימן) תקס"ג (ס"ק ג') (וס"ק) יו"ד וז"ל (סימן) תקס"ג (עמוד רס"ד ד"ה ולחן) ד"ל בלא קיבל מאתמול נמנהגה והתענה יום שלם וקיבל גלילה יש הרבה פוסקים דלומר ענינו, י"ל הוה ספק ספקא * והבן זה, ולכן יע"ש. ומה שכתב האליה רבה (ס"ק) ד' נסס נ"ח (עמוד רע"ד ד"ה נחמן) יחיד שאין מתענה שיחלל עם זכור יאמר ניום מתענה זכור זה, כן כתב הג"ח בסיומן תקס"ה (עמוד רע"ד ד"ה ומשמע), וז"ע, דזה יש לומר להטור (כאן סוף עמוד רע"ט), מה שאין כן לדין בסעיף ה' שלם זכור שאין מתענה לא יחלל אף על גב דשליט זכור, יש לומר כל שכן יחיד שאינו אומר ענינו נלחם אף לומר ענינו בהענין זכור הוה, ומה שכתב האליה רבה (ס"ק) ח"א שן עשרה נצית הכנסה שמתענין על כל פניה יאמר השליט זכור ענינו בשמוע חפלה וכן משמע ב"ש"ח הרשב"א ז"ל (ח"א) סימן פ"א, כן משמע גם בלשון השאלה, יע"ש. וז"ע ח"א לומר בשמוע חפלה השליט זכור (וקיים) (ויסיים) נרוך אהיה יי' עונה צעת זרה ושומע חפלה, והואל ואין קובע ברכה בפני עומה, או דילמא דלומר כמוד בשמוע חפלה ומסיים רק נרוך אהיה יי' שומע חפלה. ועיין סימן (ק"ה) (ק"ט) נמ"א אות ז' * וז"ע: **בברכות**. עיין מ"א. וז"ע ק"ח דפשיטא

דנכון לומר הסליחות אחר שמונה עשרה, וי"ל ק"א משמע לן דלא יאמר בשמוע חפלה רק בשמוע חפלה, והאפשר תוס' נשחיתים, עיין מה שכתבתי בזה (ו) (ה) **ה שאין**. עיין מ"א. ועיין ט"ז (ס"ק ו) ועיין אליה רבה ח"א ו' בסיומן קל"ה: **ה יצא**. עיין מ"א. ועיין ט"ז בסיומן קל"ה אות ה' דלא מצית הכנסת כשאין כהן אומר: * **יעבור**. עיין מ"א. ועיין אליה רבה (ס"ק) י' ה' דיומא דענינא נרציה לג, בן עשה צבור"ר אף ציומא דענינא יע"ש: **יא הדין**. עיין מ"א. והאומרים אלהינו ואלהי אבותינו (וכו') שיש שלוש בהענין זכור, ואם אין עשרה נצית הכנסה אין לומר, ומיהו חשש צרכה לילא בזה:

תקפו א יב"ז. עיין מ"א. ברכות י"ד ה' נכשי, ועיין ט"ז מה שכתבתי (ב"ה) (וי"א) מה שכתבתי שם. ומה שכתבתי (ב"ה) (וי"א) (סימן) ל"ח שסוף א', הני שיעור אסור יאין מלקוח, דלא יאכל ודאי לאו אהליה עד שיאמר שלא אטעום, יע"ש. ומיהו כחך ככל שהוא שואל אסור, והתם נמי דווקא אוכל כל שהוא, ה' טועם ופולט אף אחר שלא אטעום אין לוקח. ועיין מה שכתבתי ב"ד (סימן) א' משננות זה אית ב; שם שפתי דעת אית ד; סימן א' משננות זה אית ב) בני טעומה הכנב טועם ופולט או מן התורה או דרכינן, וז"ע * כעת:

באר היב"ח

(ה) **ב"ח**. ואם שכה לומר עד שגמר צרכה סלח יאמר הסליחות אחר חפלה שמונה עשרה, מ"א (ס"ק ו). ויבליט לומר הסליחות אפילו אין עשרה שמתענים, עיין סימן ט"ז מה שכתבתי שם (ס"ק ג). ודוקא סליחות ויודים, אבל למען המיתק ועניו וזכורו מלכנו אין לומר אלא לאחר התפלה אף בצבור, אחרונים. (אליה וט"א ב"ק ה): (ו) **א יתפ"ש**. נראה לי דאם חירע שגבר לפני החינה יאמר בשמוע חפלה ענינו ניום זכור חש התענית הוה, והוא הדין אם אין שליט זכור אהיה, מוטב שיחלל מי שאינו מתענה משיבטלו לשמוע קדים וקדושה יי', מ"א (פ"ק ו). עיין סימן תקס"ה מה שכתבתי (ס"ק א): (ז) **התענה**. נראה לי דבשחרית מותר לעלות, אף על פי שדוחין פרשת השבוע וקורין ויחל מכל מקום על כל פנים קורין נחמיה בלא התענות, אלא אם כן התענית בחמ"ט השנוע, וכבר ה"ח דאם קראוהו לעלות אפילו צמחה יעלה, דליכא אסורה בזה אלא מנהגא בעלמא, ומ"א (ס"ק ח). אבל הט"ו (ס"ק ו) כתב דאפילו אם אין שם שום מי שיוכל לנצח או שאין כהן אחר אפילו הכי לא יקרא מי שאינו

מתענה, ואפילו קראוהו כבר לא יעלה דהוה צרכה לבטלה, יע"ש. וכן כתב הג"ח סימן קל"ה, יע"ש, והמ"א (ס"ק) כתב דליכא אסור אם עולה, יע"ש. ובאפשר בני היא פסק דלא מציעה (אם קראוהו דיעלה, אלא אפילו לכתחלה יבליט לקריאה ולעלות, ועיין בהשנוה אמונה שמואל סימן מ"ו ועיין לעיל סימן קל"ה (סוף ה' ב'גה). ודע דמחלוקת זה שאין נמי בן ארץ ישראל שנה לחולה לארץ אם יביל לעלות למורה ניום טוב שני של גלויות, ועיין דגבר שמואל סימן ש"ד ובלתיט קטנות (מ"א סימן ד): (ה) **יצא**. כדי שלא יאמרו שהוא פגום. ומכל מקום אם הוא צב"ח אין לחוש, דליכא פגום, שהכל יודעים שיש בני חלם שאין גרעין להתענות, כ"י סימן קל"ה, ואם יש כהן אחר נצית הכנסת פשיטא שיכנס נצית הכנסת ושמוע קדים, ואם חושש שיקראוהו לעלות יאמר לחון שלא יקראוהו, מ"א (ס"ק ט): (ט) **בזה**. ידעבשו שכינן אומרים סליחות עם השליט זכור אין צריך להעמיד אהלו, מ"א (ס"ק י) יע"ש:

תקפו (א) יב"ז. אם יש מי מאלה או מענין אלהי, מ"א (ס"ק ה):

הגהות רע"ק"א

תקפו או ושיש ענין י' **ואם הכהן אינו מתענה**, אם נצית הכנסת כהן גליי שלא חטעו וקראו לכהן ואחר כך מכרו שלא התענה, אם יקראו אחריו לוי שלא התענה או יקראו אחריו ישראל המתענה, כתבתי בהשנוה (מהדורא הניה) סימן ה):

סימן קכ"ח סתיה כ"ח בהג"ה יע"ש

מהצית השק"א

עד כל פנים אוכא עשרה רציונו ואומרים עכשיו ברכו וקדישה אף שיש מהם שברו שמינו, אבל לענין קביעת ברכה בעי עשרה, יתבב בתשובה עבודת הגרשוני סימן נ"ו שכל שכן שלא יקראו ויחל, אבל לומר הסליחות תוך שמונה עשרה בזה מקיל, אבל כתב שידלגו שתי חיבות אלו בסליחה (וי"ט ח"א) המתחלת הענית צבור (וי"ט לומר חפלה צבור), וכן בסליחה (וי"ט ח"א) המתחלת אלהים בישראל כו' יש לרלג פוקרין קדשו צומות לקבוע, וכן בסליחה (וי"ט ח"א) המתחלת הענית ציבור כו' יש לרלג הקדשו צום עוללים כו' (וכן בכל מקום שמוכר צום): (פ"ק י) **בברכה כו'** ונראה יי' דאם שבה כו' עיין סימן רצ"ה. סוף ר', דכל מקום שאין מהזירין, כיון שגמר הברכה אף שלא פתח בברכה שלאחריו אינו רשאי לאומרה, משום הפסק, וכן תרא לעיל במ"א סימן תקס"ה ס"ק ב': (ב"ח ז) **א כו'** עיין בפ"ו ב"י, ר"ל, והוא חולק וסבירא ליה דאפילו לכתחלה יכול להתפלל מי שאינו מתענה ולומר עניו ולקבוע ברכה בפני עצמה רק שיאמר ביום התענית הוה, וניהו דהרב ב"י (ב"ש) הסכים עם החולקים, היינו לכתחלה, וגם דעבד אף עבר לפני החיבה די בזה שלא יקבע עניו ברכה בפני עצמה אלא יאמנה בשמוע חפלה ויסיים כבוד אהיה יי' שומע חפלה לרד וננינו

ביאור הגר"א

[יג] (עמוד ר"ח י"ח כ"י) כמה שכתוב שם (עמוד זה ה, א) אבל אם בא כו', כחשע אבל באמצע לא. וסברא ראשונה היא מה שכתבו תוספות שם (ד"ה אם בא) דציבור שאני, ועיין לעיל סימן ק"ט סוף ב': [יד] (עמוד ב' ב"י) גמרא ריש פ"ק (י"ד) [ד] דתענית (ב"ב) [ט] [י] [י"ג] [י"ד] [י"ה] [י"ו] [י"ז] [י"ח] [י"ט] [כ] [כ"א] [כ"ב] [כ"ג] [כ"ד] [כ"ה] [כ"ו] [כ"ז] [כ"ח] [כ"ט] [ל] [ל"א] [ל"ב] [ל"ג] [ל"ד] [ל"ה] [ל"ו] [ל"ז] [ל"ח] [ל"ט] [מ] [מ"א] [מ"ב] [מ"ג] [מ"ד] [מ"ה] [מ"ו] [מ"ז] [מ"ח] [מ"ט] [נ] [נ"א] [נ"ב] [נ"ג] [נ"ד] [נ"ה] [נ"ו] [נ"ז] [נ"ח] [נ"ט] [ס] [ס"א] [ס"ב] [ס"ג] [ס"ד] [ס"ה] [ס"ו] [ס"ז] [ס"ח] [ס"ט] [ס"י] [ס"יא] [ס"יב] [ס"יג] [ס"יד] [ס"טו] [ס"טז] [ס"יז] [ס"יח] [ס"יט] [ס"כ] [ס"כ"א] [ס"כ"ב] [ס"כ"ג] [ס"כ"ד] [ס"כ"ה] [ס"כ"ו] [ס"כ"ז] [ס"כ"ח] [ס"כ"ט] [ס"ל"א] [ס"ל"ב] [ס"ל"ג] [ס"ל"ד] [ס"ל"ה] [ס"ל"ו] [ס"ל"ז] [ס"ל"ח] [ס"ל"ט] [ס"מ] [ס"מ"א] [ס"מ"ב] [ס"מ"ג] [ס"מ"ד] [ס"מ"ה] [ס"מ"ו] [ס"מ"ז] [ס"מ"ח] [ס"מ"ט] [ס"נ] [ס"נ"א] [ס"נ"ב] [ס"נ"ג] [ס"נ"ד] [ס"נ"ה] [ס"נ"ו] [ס"נ"ז] [ס"נ"ח] [ס"נ"ט] [ס"ס] [ס"ס"א] [ס"ס"ב] [ס"ס"ג] [ס"ס"ד] [ס"ס"ה] [ס"ס"ו] [ס"ס"ז] [ס"ס"ח] [ס"ס"ט] [ס"ס"י] [ס"ס"יא] [ס"ס"יב] [ס"ס"יג] [ס"ס"יד] [ס"ס"טו] [ס"ס"טז] [ס"ס"יז] [ס"ס"יח] [ס"ס"יט] [ס"ס"כ] [ס"ס"כ"א] [ס"ס"כ"ב] [ס"ס"כ"ג] [ס"ס"כ"ד] [ס"ס"כ"ה] [ס"ס"כ"ו] [ס"ס"כ"ז] [ס"ס"כ"ח] [ס"ס"כ"ט] [ס"ס"ל"א] [ס"ס"ל"ב] [ס"ס"ל"ג] [ס"ס"ל"ד] [ס"ס"ל"ה] [ס"ס"ל"ו] [ס"ס"ל"ז] [ס"ס"ל"ח] [ס"ס"ל"ט] [ס"ס"מ] [ס"ס"מ"א] [ס"ס"מ"ב] [ס"ס"מ"ג] [ס"ס"מ"ד] [ס"ס"מ"ה] [ס"ס"מ"ו] [ס"ס"מ"ז] [ס"ס"מ"ח] [ס"ס"מ"ט] [ס"ס"נ] [ס"ס"נ"א] [ס"ס"נ"ב] [ס"ס"נ"ג] [ס"ס"נ"ד] [ס"ס"נ"ה] [ס"ס"נ"ו] [ס"ס"נ"ז] [ס"ס"נ"ח] [ס"ס"נ"ט] [ס"ס"ס] [ס"ס"ס"א] [ס"ס"ס"ב] [ס"ס"ס"ג] [ס"ס"ס"ד] [ס"ס"ס"ה] [ס"ס"ס"ו] [ס"ס"ס"ז] [ס"ס"ס"ח] [ס"ס"ס"ט] [ס"ס"ס"י] [ס"ס"ס"יא] [ס"ס"ס"יב] [ס"ס"ס"יג] [ס"ס"ס"יד] [ס"ס"ס"טו] [ס"ס"ס"טז] [ס"ס"ס"יז] [ס"ס"ס"יח] [ס"ס"ס"יט] [ס"ס"ס"כ] [ס"ס"ס"כ"א] [ס"ס"ס"כ"ב] [ס"ס"ס"כ"ג] [ס"ס"ס"כ"ד] [ס"ס"ס"כ"ה] [ס"ס"ס"כ"ו] [ס"ס"ס"כ"ז] [ס"ס"ס"כ"ח] [ס"ס"ס"כ"ט] [ס"ס"ס"ל"א] [ס"ס"ס"ל"ב] [ס"ס"ס"ל"ג] [ס"ס"ס"ל"ד] [ס"ס"ס"ל"ה] [ס"ס"ס"ל"ו] [ס"ס"ס"ל"ז] [ס"ס"ס"ל"ח] [ס"ס"ס"ל"ט] [ס"ס"ס"מ] [ס"ס"ס"מ"א] [ס"ס"ס"מ"ב] [ס"ס"ס"מ"ג] [ס"ס"ס"מ"ד] [ס"ס"ס"מ"ה] [ס"ס"ס"מ"ו] [ס"ס"ס"מ"ז] [ס"ס"ס"מ"ח] [ס"ס"ס"מ"ט] [ס"ס"ס"נ] [ס"ס"ס"נ"א] [ס"ס"ס"נ"ב] [ס"ס"ס"נ"ג] [ס"ס"ס"נ"ד] [ס"ס"ס"נ"ה] [ס"ס"ס"נ"ו] [ס"ס"ס"נ"ז] [ס"ס"ס"נ"ח] [ס"ס"ס"נ"ט] [ס"ס"ס"ס] [ס"ס"ס"ס"א] [ס"ס"ס"ס"ב] [ס"ס"ס"ס"ג] [ס"ס"ס"ס"ד] [ס"ס"ס"ס"ה] [ס"ס"ס"ס"ו] [ס"ס"ס"ס"ז] [ס"ס"ס"ס"ח] [ס"ס"ס"ס"ט] [ס"ס"ס"ס"י] [ס"ס"ס"ס"יא] [ס"ס"ס"ס"יב] [ס"ס"ס"ס"יג] [ס"ס"ס"ס"יד] [ס"ס"ס"ס"טו] [ס"ס"ס"ס"טז] [ס"ס"ס"ס"יז] [ס"ס"ס"ס"יח] [ס"ס"ס"ס"יט] [ס"ס"ס"ס"כ] [ס"ס"ס"ס"כ"א] [ס"ס"ס"ס"כ"ב] [ס"ס"ס"ס"כ"ג] [ס"ס"ס"ס"כ"ד] [ס"ס"ס"ס"כ"ה] [ס"ס"ס"ס"כ"ו] [ס"ס"ס"ס"כ"ז] [ס"ס"ס"ס"כ"ח] [ס"ס"ס"ס"כ"ט] [ס"ס"ס"ס"ל"א] [ס"ס"ס"ס"ל"ב] [ס"ס"ס"ס"ל"ג] [ס"ס"ס"ס"ל"ד] [ס"ס"ס"ס"ל"ה] [ס"ס"ס"ס"ל"ו] [ס"ס"ס"ס"ל"ז] [ס"ס"ס"ס"ל"ח] [ס"ס"ס"ס"ל"ט] [ס"ס"ס"ס"מ] [ס"ס"ס"ס"מ"א] [ס"ס"ס"ס"מ"ב] [ס"ס"ס"ס"מ"ג] [ס"ס"ס"ס"מ"ד] [ס"ס"ס"ס"מ"ה] [ס"ס"ס"ס"מ"ו] [ס"ס"ס"ס"מ"ז] [ס"ס"ס"ס"מ"ח] [ס"ס"ס"ס"מ"ט] [ס"ס"ס"ס"נ] [ס"ס"ס"ס"נ"א] [ס"ס"ס"ס"נ"ב] [ס"ס"ס"ס"נ"ג] [ס"ס"ס"ס"נ"ד] [ס"ס"ס"ס"נ"ה] [ס"ס"ס"ס"נ"ו] [ס"ס"ס"ס"נ"ז] [ס"ס"ס"ס"נ"ח] [ס"ס"ס"ס"נ"ט] [ס"ס"ס"ס"ס] [ס"ס"ס"ס"ס"א] [ס"ס"ס"ס"ס"ב] [ס"ס"ס"ס"ס"ג] [ס"ס"ס"ס"ס"ד] [ס"ס"ס"ס"ס"ה] [ס"ס"ס"ס"ס"ו] [ס"ס"ס"ס"ס"ז] [ס"ס"ס"ס"ס"ח] [ס"ס"ס"ס"ס"ט] [ס"ס"ס"ס"ס"י] [ס"ס"ס"ס"ס"יא] [ס"ס"ס"ס"ס"יב] [ס"ס"ס"ס"ס"יג] [ס"ס"ס"ס"ס"יד] [ס"ס"ס"ס"ס"טו] [ס"ס"ס"ס"ס"טז] [ס"ס"ס"ס"ס"יז] [ס"ס"ס"ס"ס"יח] [ס"ס"ס"ס"ס"יט] [ס"ס"ס"ס"ס"כ] [ס"ס"ס"ס"ס"כ"א] [ס"ס"ס"ס"ס"כ"ב] [ס"ס"ס"ס"ס"כ"ג] [ס"ס"ס"ס"ס"כ"ד] [ס"ס"ס"ס"ס"כ"ה] [ס"ס"ס"ס"ס"כ"ו] [ס"ס"ס"ס"ס"כ"ז] [ס"ס"ס"ס"ס"כ"ח] [ס"ס"ס"ס"ס"כ"ט] [ס"ס"ס"ס"ס"ל"א] [ס"ס"ס"ס"ס"ל"ב] [ס"ס"ס"ס"ס"ל"ג] [ס"ס"ס"ס"ס"ל"ד] [ס"ס"ס"ס"ס"ל"ה] [ס"ס"ס"ס"ס"ל"ו] [ס"ס"ס"ס"ס"ל"ז] [ס"ס"ס"ס"ס"ל"ח] [ס"ס"ס"ס"ס"ל"ט] [ס"ס"ס"ס"ס"מ] [ס"ס"ס"ס"ס"מ"א] [ס"ס"ס"ס"ס"מ"ב] [ס"ס"ס"ס"ס"מ"ג] [ס"ס"ס"ס"ס"מ"ד] [ס"ס"ס"ס"ס"מ"ה] [ס"ס"ס"ס"ס"מ"ו] [ס"ס"ס"ס"ס"מ"ז] [ס"ס"ס"ס"ס"מ"ח] [ס"ס"ס"ס"ס"מ"ט] [ס"ס"ס"ס"ס"נ] [ס"ס"ס"ס"ס"נ"א] [ס"ס"ס"ס"ס"נ"ב] [ס"ס"ס"ס"ס"נ"ג] [ס"ס"ס"ס"ס"נ"ד] [ס"ס"ס"ס"ס"נ"ה] [ס"ס"ס"ס"ס"נ"ו] [ס"ס"ס"ס"ס"נ"ז] [ס"ס"ס"ס"ס"נ"ח] [ס"ס"ס"ס"ס"נ"ט] [ס"ס"ס"ס"ס"ס] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"א] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ב] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ג] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ד] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ה] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ו] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ח] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ט] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"י] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"יא] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"יב] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"יג] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"יד] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"טו] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"טז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"יז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"יח] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"יט] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"א] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ב] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ג] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ד] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ה] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ו] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ח] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ט] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"א] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ב] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ג] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ד] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ה] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ו] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ח] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ט] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"א] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ב] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ג] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ד] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ה] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ו] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ח] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ט] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"א] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ב] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ג] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ד] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ה] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ו] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ח] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ט] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"א] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ב] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ג] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ד] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ה] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ו] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ח] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ט] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"י] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יא] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יב] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יג] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יד] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"טו] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"טז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יח] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יט] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"א] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ב] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ג] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ד] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ה] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ו] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ח] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ט] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"א] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ב] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ג] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ד] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ה] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ו] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ח] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ט] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"א] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ב] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ג] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ד] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ה] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ו] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ח] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ט] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"א] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ב] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ג] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ד] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ה] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ו] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ח] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ט] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"א] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ב] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ג] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ד] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ה] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ו] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ח] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ט] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"י] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יא] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יב] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יג] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יד] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"טו] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"טז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יח] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יט] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"א] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ב] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ג] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ד] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ה] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ו] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ח] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ט] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"א] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ב] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ג] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ד] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ה] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ו] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ח] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ט] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"א] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ב] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ג] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ד] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ה] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ו] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ח] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ט] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"א] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ב] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ג] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ד] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ה] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ו] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ח] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ט] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"א] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ב] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ג] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ד] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ה] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ו] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ח] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ט] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"י] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יא] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יב] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יג] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יד] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"טו] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"טז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יח] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יט] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"א] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ב] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ג] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ד] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ה] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ו] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ח] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ט] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"א] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ב] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ג] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ד] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ה] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ו] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ח] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ט] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"א] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ב] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ג] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ד] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ה] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ו] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ח] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ט] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"א] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ב] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ג] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ד] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ה] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ו] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ח] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ט] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"א] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ב] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ג] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ד] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ה] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ו] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ז] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ח] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ט] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"י] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יא] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יב] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יג] [ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"

3

ספר מסורת משה

חלק שלישי

הוראות והנהגות שנשמעו מאת
רבן של כל בני הגולה ופוסק הדור
הגאון האדיר

רבי משה פיינשטיין זצוק"ל

ר"מ מתיבתא תפארת ירושלים בנוא יארק
ומלפנים אבד"ק ליובאן, פלך מינסק
בן הגאון הצדיק חסיד ועניו מרן ר' דוד זצ"ל

נערך מיומנו של נכדו ותלמידו
הג"ר מרדכי טנדלר שליט"א

ירושלים

שבת תשע"ח לפ"ק

הלכות ת"ב ושאר תעניות

אמירת סליחות בחזרת הש"ץ בסלה לנו

76 [שג] ורבינו שהה ב"ז בתמוז בביתנו במונסי, ואמר לי רבינו שבאירופה היו נוהגים לומר הסליחות בחעניות באמצע חזרת הש"ץ ב"סלה לנו" ש"י, ולא ידוע לו מדוע כאן פסקו לנהוג כן. L

לסדר קידושין בשלושת השבועות

77 [שד] והשיב רבינו שאין לרב לסדר קידושין בתוך שלושת השבועות של בין המצרים, אף לאדם שלא ישמע לנו לעכב החתונה או להקדימה, דאף שזה איסור קטן, מ"מ אין לעשות אפילו איסור קטן בפרהסיא. ורק אם היתה סיבה המחייבת כגון שהבעל בצבא וצריך לילך הוה סיבה, אבל בלי סיבה סתם לעשות חתונה בפרהסיא אין לעשות. וכן הדין אפילו באופן שבלעדו יקחו ראביי קונסרבטיבי לסדר החתונה. L

בהיתר אכילת בשר בסעודת סיום בתשעת הימים

78 [שה] והשיב רבינו להמחנה, שיש להם רשות לעשות סיום בתשעת הימים עד ז' באב. וגם אמר רבינו שאם הולך אדם לשמוע הסיום בכדי להתיר לו לאכול בשר, צריך כבר לאכול שם ולא מועיל שיחזור לביתו ויאכל שם. ועוד השיב דאם היו כמה בני אדם במקום הסיום אף אם הם לא שמעו את הסיום עצמו, מ"מ נכללים בהיתר, ויכולים לאכול בשר.

היתר לצבור השומע את הסיום לאכול בשר,

אף אם בלא התשעת הימים לא היו באים

79 [שו] שאל דודי הג"ר יוסף טנדלר אם יש לו להניח לאכול לאנשים אחרים שבאופן רגיל אם לא היה זה בתשעת הימים הם לא היו מזדמנים לסיום, או שיותר טוב להקפיד. ואמר רבינו דאף דמבואר ברמ"א (בסימן הקנ"א סעיף י') "וסיום מסכת וכו' אוכלים בשר ושוחים יין כל השייכים להסעודה, אבל יש לצמצם שלא להוסיף", והמ"ב (שם בס"ק ע"ה) כתב בשם הט"ז ממהרי"ל "כל השייכים לסעודה היינו כל מי שהיה הולך בזמן אחר לסעודה זו", ושם (בס"ק ע"ו) כתב "שלא להוסיף היינו מי שלא בא מחמת קורבה או אהבת רעים רק לאכול ולשתות עבירה הוא בידו", וזה בשם המ"א, מ"מ הרי אנו רואים שבכל המלונות מקילים

שטז. כמ"ש טור ושו"ע סי' חקסו סע' ד.

4

בגדי רבינו

מנין: שים: ולכה: ליטו: זשב: מצד: לא: זאין:

זלא: זרא: ז"ט: בית: זינו:

חד: זחו: זשב: זג:

זה: זח: זה:

5

אור ישראל

קובץ לעניני הלכה ומנהג

RESMAN LIBRARY

♦ מאנסי ניו יארק ♦
 תשרי תשע"ד ♦ שנה יט גליון א (סז)

הרב שלמה לאבל

ירושלים תובב"א

הסליחות בימי הרחמים ונתענית ציבור
ואופן אמירת סליחות כשיש מילה או חתן

76 א) מנהג אמירת הסליחות בתעניות ובימי הרחמים באשמורת הבוקר מקובל בכל תפוצות ישראל. לכאורה אין הבדל גדול בין הסליחות של תעניות והסליחות של ימי הרחמים, שניהם נקראים בשם 'סליחות', ואף שבתענית אומרים הסליחות בתפילה ובימי הרחמים אומרים באשמורת, ויש גם קצת הבדל בנוסח, מ"מ אינו נראה שיש הבדל במהותם. אמנם לאחר העיון בדברי הגאונים אפשר לומר שיש כאן ב' ענינים שונים לחלוטין.

והנה מנהג אמירת הסליחות בימי הרחמים באשמורת הבוקר כבר הוזכר אצל קדמוני הגאונים, אמנם בדבריהם כתוב שמנהג אמירתו לא היה אלא בעשרת ימי תשובה שבין ר"ה ליו"כ. גם הקדמונים לא קראו לזה סליחות אלא בקשת רחמים או תחנונים, כ"ה בסדר ר' עמרם גאון ובסדר ר' סעדיה גאון. ובהלכות ר"י בן גיאת (שערי שמחה ריש הל' תשובה, הובאו דבריו בראש בסוף מס' ר"ה) הביא בשם ר' כהן צדק דמנהג ב' ישיבות לומר תחנונים ב' ימים שבין ר"ה ליו"כ, משכימים בכל יום לביהכ"נ לפני עמוד השחר ומבקשים רחמים, ומתחיל ש"צ ואומר תחנונים וכשמסיים ש"צ ואומר ואנחנו לא נדע וכו' עכ"ל.

אמנם הטור בסי' תקפ"א הביא ג"כ דברי ר' כהן צדק בשינוי לשון קצת, וז"ל, לרב כהן צדק מנהג ב' ישיבות לומר סליחות ותחנונים בעשרת ימי תשובה וכן אמר רב עמרם בעשרת ימי תשובה משכימין לב"ה בכל יום ומתחיל ש"צ אשרי וקדיש ומתחיל תחנונים ומסיים ואנחנו לא נדע וקדיש ואמר רב האי מנהג לומר תחנונים בהנך עשרה ימים לחד עכ"ל. ולפיר' יש כאן רק שינוי לשון ושינוי השם גרידא. אכן לאחר ההתבוננות בדברי הקדמונים נראה שיש כאן הבדל במהות, וזה חוליא מרכזית בהבנת שלבי ההשתלשלות והגדרת חלקי הסליחות.

והנה ז"ל רב עמרם גאון בסדר אשמורות, עשרת ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים בשחרית ומנחה אומר אבינו מלכנו. ומשכימין בכל יום לבתי כנסיות קודם עמוד השחר ומבקשין רחמים. וכך מתחילין, אומר ש"ץ אשרי יושבי ביתך ועונין אחריו עד תהלת ה' ידבר פי. ועומד ש"ץ ואומר קדיש ומתחיל ואומר לך ה' הצדקה ולנו בשת הפנים. מה נתאונן ומה נאמר מה נדבר ומה נצטרק, נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה אליך כי ימינך פשוטה לקבל שבים. אתאנו על שמך ה' עשה למען שמך. בעבור כבוד שמך כי אל מלך חנון ורחום שמך. לא בחסד ולא במעשים באנו לפניך. כדלים וכרשים דפקנו דלתיך. וממשיך בפסוקים וי"ג מדות ומסיים במי שענה וכו' מכניסי רחמים וכל ההמשך כמו שאנו אומרים עד ואנחנו לא נדע. היינו שסדר האמירה כלל את ההתחלה כמו שאנו אומרים, לך ה' הצדקה ולנו בשת הפנים וכו' בתוספת הרבה פסוקים, וכן את הסוף 'קל רחום שמך וכו' 'מכניסי רחמים' עד גמירא. ובולט מאוד היעדרות החלק האמצעי 'סלח לנו אבינו כי ברוב וכו' עד הרחמים והסליחות, ואפי' הידוי של 'אשמנו בגדנו' נעדר מקומו והפיוט אשמנו מכל עם מ"מ מופיע אצל רע"ג, ובפשטות אין זה וידוי אלא חלק מבקשת רחמים כמו כמו כדלים ורשים דפקנו וכו'.

L

ב) ולבאר ענין זה יש להוסיף המקורות הקדומים, בסדרי ר' סליחות בימי התעניות בברכר ראוי, כשמגיע שליח צבור בח סליחות הרבה מנהגות, יש שאתאנו על שמך. ויש שמתחיל לנו אבינו כי חטאנו, מחל לנו ואומר סליחות כפי צורך השינוי שבנו בבשת פנים לשחרך בעו

וכ"כ הטור בהלכות תענית וכו', וכ"כ רב עמרם שיכולין ל בתענית צבור בשחרית אומרינו בתענית צבור אין מנהגינו לונ (המערבי) וכל אגפיה, וכן היו סליחות רק לאחר י"ח, וכן פנ הפמ"ג שם במשב"ז ס"ק ו' שאו שמונה עשרה, משמע שעד ו ובמשך הזמן נתקבל בכל תפוצ

יתר על כן מצאתי במחזור שתיקנו לומר סליחות בחתימת לומר פיוטי התקיעותא לאחר ואם יאמר היאך מתחבר הפיוט אביעה חידות, וכן בכל שאר נ מקום והפייט נזהר בחתימת התקיעות לימרנהו בחתימת בו אלהינו ואלהי אבותינו מלוך זכרינו כו'. קול קורא בשופר, תחילה סדר מלכיות שתיקנו לאומרה בחתימתה. ובאמצע הגדולה. ושתיקנו לומר סליו צריכין הנשאלין אין נשאלין כ

ופשוט שאין כוונתו שאכה תשובה ותפילה וכמ"ש הרמב" שתבוא על הצבור עד שירוחב ע"כ תיקנו שיאריכו בתפילות היום מוכח דלא נקטינן כדברי

מהות הסליחות

טו (ב) ולבאר ענין זה יש להרחיב קצת במהות הסליחות ובביאור מלת 'סליחות'. והנה בכל המקורות הקדומים, בסדרי ר' עמרם גאון ור' סעדיה גאון ובפוסקים הראשונים מצינו לומר סליחות בימי התעניות בברכת סלח לנו. וכ"כ ר' עמרם בסדר תענית זו"ל, ולומר סליחות כך ראוי, כשמגיע שליח צבור בחנון המרבה לסלוח אינו חותם אלא מתחיל בסליחות. ובהתחלת סליחות הרבה מנהגות, יש שמתחילין, לא בחסד ולא במעשים באנו לפניך. ויש שמתחילין, אתאנו על שמך. ויש שמתחילין כך, אבינו מלכנו אבינו אתה, אבינו מלכנו רחם עלינו. סלח לנו אבינו כי חטאנו, מחל לנו מלכנו כי פשענו. כי אתה ה' טוב וסלח ורב חסד לכל קוראין. ואומר סליחות כפי צורך השעה, אנשי אמונה אבדו וכו', זועמים [זועכים] אף בלחשם וכו', שבנו בבשת פנים לשחרך בעת צרותינו אל מלך יושב וכו', ואח"כ וידוי אשמנו בגדנו וכו'.

וכ"כ הטור בהלכות תענית (סימן תקס"ו) זו"ל, ונהגין להרבות סליחות בברכת סלח לנו וכו', וכ"כ רב עמרם שיכולין לומר סליחות בסלח לנו והכי קאמר רב נטרונאי מנהג ב' ישיבות בתענית צבור בשחרית אומרים ז' סליחות ובמנחה ג' ואם יש פנאי אומר ה' וכ"כ רב שר שלום בתענית צבור אין מנהגינו לומר סליחות אחר י"ח ברכות אלא בסלח לנו, וזהו מנהג אשכנז (המערבי) וכל אגפיה, וכן היה מנהג פולין מלפנים [ובהמשך מביא הטור שיש נהגין לומר סליחות רק לאחר י"ח, וכן פסק המחבר, וכ"ה מנהג ספרד ומנהגינו אנו כיום. וממה שכתב הפמ"ג שם במשב"ז ס"ק ו' שאביו הרב ז"ל הנהיג בבית המדרש בק"ק לבוב לומר סליחות אחר שמונה עשרה, משמע שעד הדורות האחרונים היה מנהג פולין לומר סליחות בסלח לנו, ובמשך הזמן נתקבל בכל תפוצות פולין ואגפיה לומר סליחות לאחר חזרת הש"ץ].

יתר על כן מצאתי במחזור ויטרי (סי' של"א) שכתב שתקנת אנשי כנסת הגדולה היא שתיקנו לומר סליחות בחתימת כי אל מלך מוחל וסולח אתה. שכתב בא"ד [מבאר מנהג אשכנז לומר פיוטי התקיעות לאחר הנוסח הקבוע של 'ועל כן נקוה' ולא לפנינו כנוסח פולין] זו"ל, ואם יאמר היאך מתחבר הפיוט לתפילה, תשובתו בצידו. היאך מתחבר למושיע ומגן בדעתו אביעה חידות, וכן בכל שאר פיוטים. אלא שליח ציבור ישאל צרכי ציבור ויפתח בשבחו של מקום והפייט נזהר בחתימת שבחו ותפילתו שסיימו וחתימתו מעין חתימת הברכה, ואילו התקיעות לימרנהו בחתימת ברכה, כי חתימת הפיוט מעין חתימת הברכה. כמו ירומם וימלוך, אלהינו ואלהי אבותינו מלוך על כל העולם כולו כו'. למשפט יזכור, אלהינו ואלהי אבותינו זכרינו כו'. קול קורא בשופר, אלהינו ואלהי אבותינו תקע כו', וכן כולן. ועל כן צריך לומר תחילה סדר מלכיות שתיקנו אנשי כנסת הגדולה שזה עיקר וזה תוספת שבת. שניתוסף לאומרה בחתימתה. ובאמצעם יאמר סדר של פיוטים. וראייה לדבר גם מאנשי כנסת הגדולה. ושתיקנו לומר סליחות בחתימת כי אל מלך מוחל וסולח אתה. הא למדת. כל צרכי הנשאלין אין נשאלין כי אם בברכה מעינינה עב"ל.

→ ופשוט שאין כוונתו שאכ"ה תקנו את נוסח הסליחות, אלא שתקנו שבתענית, שעקרו יום תשובה ותפילה וכמ"ש הרמב"ם ריש הלכות תעניות 'ומדברי סופרים להתענות על כל צרה שתבוא על הצבור עד שירוחמו מן השמים, ובימי התעניות האלו זועקין בתפלות ומתחננים', ע"כ תיקנו שיאריכו בתפילות בברכת 'סלח לנו'. אמנם מדברי השו"ע והפמ"ג הנ"ל ומנהגינו היום מובח דלא נקטינן כדברי המחזור ויטרי, שהרי א"א לבטל תקנת אנשי כנסת הגדולה.

8

מנהגי ישראל

השנה סימן תקכ"ט) וז"ל, הכיפורים. ונהגו העם לו עכ"ל.

ובעצם הרי מנהג אי כמ"ש הלבוש (סימן תקפ" כן, כשמתקרב זמן הדין זו לעמוד בבקר באשמורת ב לעמוד ביום א' שלפני ה

העולם שיתענו עשרה תע מראש השנה עד יום כי תשובה וערב יום כיפור, ל ראש השנה וה' ימים בין בשבת, אבל כשחל בכ' או שלפניה, וכדי שיהיה לעו להפסיק בין התעניות ול

על כן אפ"ל דלכן הנו שלאחר פסוקי הרחמים : שאומרים בתענית ציבור, אמירת פיוטי הרחמים, א- והמנהג נתקבל עד כדי כ דרחמים מכילים הרבה יו האשמורה נקרא 'סליחות' ול שנקראו בשם 'סליחות'. ול מדוקדק מאד.

ואפ"ל טפי דהרי בהם תתקבל אלא אחר תפלת וסתם תפלה רצה לומר ו התפלה של כל היום, כי ד מדות שאומרים בין כל אח נופלין על פניהם כמו אחו שלם עם תתקבל כמו אד כעין תפילה. ולפי האמור על כן התקינו שמעמד בני

ד) והנה כתב הספר ד בהשכמה היה אחד מן ה היה אומר אמר לו זקן או שזה בכל יום אמר לו מס ברוח הקודש נאמרו והו

והנה התוספות בעבודה זרה (ח' ע"א) כתבו על דברי הגמ' שם 'אם בא לומר אחר תפלתו אף בסדר יוה"כ אומר' - משמע אבל באמצע תפלתו לא ומה שנהגו עתה בתעניות ב' וה' שנהגין להאריך בפסוקי דרחמי ובסליחות בברכת סלח לנו איכא למימר דציבור שאני מידי דהוה אהא דאמרין (ברכות ל"ד ע"א) אל ישאל אדם צרכיו לא בג' ראשונות ולא בג' אחרונות והא קמן שנהגו קרובין בג' ראשונות אלא לאו שמע מינה דציבור שאני. ונראים הדברים שהתוס' לא הקשו מכל תענית ציבור שאנו מפסיקים בסליחות בברכת סלח לנו, ואפ"ל כמ"ש המחזור ויטרי שתקנת אנשי כנסת הגדולה היא, רק מתענית בה"ב הקשו שאינם תענית חובה אלא ממנהגא, ובודאי אינם בכלל התקנה, וא"כ האיך מותר בהו להפסיק בסליחות באמצע התפילה.

L

אופן אמירת הסליחות

א) ואופן אמירת הסליחות מובא בסידור השל"ה (שער השמים, הנדמ"ח עפ"י דפו"ר) ובשאר הסידורים הישנים, שבחזרת הש"ץ באמצע ברכת 'סלח לנו' מתחילים סליחות באמירת 'סלח לנו אבינו כי ברוב אולתנו וכו', ואומרים כל הסליחות עד 'כי לה' אלוקינו הרחמים והסליחות', ואח"כ אומרים 'ולא יעכב חטא ועון את תפילתנו וכו' כי א-ל טוב וסלח אתה ברוך חנון ומרבה לסלוח'. היינו שהסליחות הם הרחבה של ברכת סלח לנו, ונתקנו בהמשך לברכה, ומתחילים מעין הברכה, וכמ"ש המחזור ויטרי ובטור הנ"ל, ומסיימים מעין החתימה, וביו"כ ברכת הסליחה היא ברכת קדושת היום ואז אומרים סליחות וכפי המופיע בכל מחזורי אשכנז ובמחזורי פולין הישנים] ומסיימים מחול לעונותינו וכו' כי אתה סולחן וכו'. ונראה פשוט דלכן נקראו 'סליחות' הוספות לברכת 'סלח לנו'.

והדברים מפורשים יותר בתשובות הגאונים החדשות (סימן קס"ט אות פד) וז"ל, וששאלתם מהו לומר סליחות בתענית צבור לאחר עושה שלום, בתוך התפלה (ובין) תקנו חכמים כדי שיאמר בסלח לנו אבינו או דילמ' יכול לאמרן בין בתוך התפלה ובין לאחר תפלה, מאי תשובה. ולומר סליחות אחר עושה שלום לא ראינו ולא שמענו שעושים כן. ועוד במסקנא (בחתימה) דבכל סליחות אומרים 'ולא יעכב חטא ועון את תפילתנו וכו' ברוך חנון ומרבה לסלוח, ואם אומ' אחר עושה שלום במה מסיימין לא יעכב, אין מנהג בשתי ישיבות אלא בברכת חנון המרבה לסלוח.

ולפי"ז לכאורה אין שום מקום לומר סליחות באשמורת הבוקר, ואכן המנהג הקדום בימי הגאונים היה להשכים ולבקש רחמים, כמ"ש ר' עמרם גאון המוזכר למעלה, לא לומר סליחות. וכן הוא בסידור ר' סעדיה גאון לאחר שהביא סליחות ליו"כ ולשאר התעניות, וכתב שיש לאומרו בברכת 'סלח לנו', מביא פיוטי ופסוקי רחמים שיצרף מהם לכל זמן כפי צרכו ובעשי"ת יאמר מהם וכו', הרי להדי' שאין זה שייך כלל לסליחות.

ד) אמנם הרי כבר כתב רב עמרם גאון בסדרו בא"ד שם, 'ואם יש שהות בלילה אומר סליחות כמו שירצה'. היינו שאפשר להוסיף סליחות לאמירת הבקשת רחמים, ובאמת בר' סעדיה גאון לא הוזכר ענין זה כלל, ואולי גם בסדר רע"ג קטע זה היא הוספה מאוחרת. בין כך ובין כך נראים הדברים שבזמן יותר מאוחר התקבל המנהג להוסיף סליחות לאמירת הבקשת רחמים. ואולי בגלל שהנהיגו להתענות בימים אלו, כמ"ש הראב"ה (ח"ב, מסכת ראש

השנה סימן תקכ"ט) וז"ל, כתיב דרשו ה' בהמצאו וכו', אלו עשרת ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים. ונהגו העם להתענות בהם ולהתפלל בהשכמה ומתפללים ענינו בשומע תפלה עב"ל.

ובעצם הרי מנהג אשכנז להתחיל סליחות במוצ"ש שלפני ר"ה נתיסדה מפני התענית, כמ"ש הלבוש (סימן תקפ"א) וז"ל, 'ומנהג אשכנז וכל הנגרים אחריהם כמונו היום המנהג הוא כן, כשמתקרב זמן הדין דהיינו כשחל ראש השנה ביום ה' או בשבת, מקדימים פני השם יתברך לעמוד בבקר באשמורת ביום א' שלפני ראש השנה, וכשחל ראש השנה ביום ב' או ג', מתחילין לעמוד ביום א' שלפני השבוע שחל ראש השנה להיות בתוכה. ונוהגין כן משום שמנהג רוב העולם שיתענו עשרה תעניות עם יום כיפור כנגד עשרת ימי תשובה, ולעולם יחסרו ד' ימים מראש השנה עד יום כיפור שלא יוכלו להתענות בהם, דהיינו ב' ימים ראש השנה ושבת השובה וערב יום כיפור, לפיכך כשחל ראש השנה ביום ה' אז יוכלין להתענות (ה) ד' ימים קודם ראש השנה וה' ימים בין ראש השנה ליום כיפור ויום כיפור הוא העשירי וכל שכן כשחל בשבת, אבל כשחל בב' או בג' שלא יוכלו להתענות ד' ימים באותו שבוע, לכך מתחילין שבוע שלפניה. וכדי שיהיה לעולם יום קבוע שלא יטעו, קבעו להתחיל לעולם ביום א' ואז יוכלו להפסיק בין התעניות ולהשלים י' ימי תענית בימים מדולגים עב"ל. וכ"כ המג"א והט"ו שם.

על כן אפ"ל דלכן הנהיגו לומר הסליחות של התענית בתוך מעמד הבקשת רחמים. היינו שלאחר פסוקי הרחמים אומרים כל סדר הסליחות עם פסוקים ופיוטי סליחות ככל הסדר שאומרים בתענית ציבור, מסלח לנו אבינו עד כי לה' אלוקינו הרחמים והסליחות, לפני המשך אמירת פיוטי הרחמים, א-ל רחום שמך, ענגו, מי שענה, מחי ומסי, מכניסי רחמים עד גמירא. והמנהג נתקבל עד כדי כך, שבמשך הזמן קצרו בפסוקי רחמים [בסידורי הגאונים הפסוקי רחמים מכילים הרבה יותר ממה שיש לפנינו], והסליחות תפסו מקום בראש, וכל תפילת האשמורה נקרא 'סליחות'. ואכן בימי הראשונים, כמו שמצינו בטור ועוד ראשונים, מצינו שנקרא בשם 'סליחות'. ולפי"ז לשון הטור שהביא לומר 'סליחות ותחנונים' בעשרת ימי תשובה מדוקדק מאד.

ואפ"ל טפי דהרי בהמשך דבריו כתב הלבוש וז"ל, 'אע"ג שבכל ימות השנה אין אומרים תתקבל אלא אחר תפלת שמונה עשרה, שכן הוא משמעות לשון צלותהון שפירושו תפלה, וסתם תפלה רצה לומר תפלת שמונה עשרה, שאני סדר הסליחות שנתקנו כולם על סדר התפלה של כל היום, כי הפסוקים שקודם הסליחות הם כנגד פסוקי דזמרה, והסליחות עם הי"ג מדות שאומרים בין כל אחת ואחת הם במקום תפלת י"ח, שעיקר התפלה הוא י"ג מדות, ואח"כ נופלין על פניהם כמו אחר כל התפילות ומסיימין ואנחנו לא נדע, לכך אומרים אחריהם קדיש שלם עם תתקבל כמו אחר גמר כל תפלות השנה עב"ל. ובפשטות צ"ב מפני מה התקינו כן בעין תפילה. ולפי האמור אפ"ל שמתוך שרצו לשלב בהם סדר הסליחות שנאמרת בתפילה, על כן התקינו שמעמד בקשת הרחמים באשמורת יהי' בעין תפילה.

ד) והנה כתב הספר חסידים (סי' רנ"ו, הביאו המג"א בסי' ס"ח) וז"ל, כשאומרים סליחות בהשכמה היה אחד מן הקהל לאחר שמסיים יוצא מבהכנ"ס וכשאומרים ברכות ושבתות לא היה אומר אמר לו זקן אחד מה דעתך שהסליחות אתה אומר ובשבתות אינך חושש אמר לפי שזה בכל יום אמר לו מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה (משלי כ"ח ט') כי השבתות ברוח הקודש נאמרו והסליחות תקנו חכמים ונביאים. ושמע החכם שהי' סביביו אומרים

שהיו אומרים הכל ב'סלח לנו', ו
ביחד ב'סלח לנו'. וכ"ז עדיין צריך
ומצאתי ברש"י (תענית י"ד ע'
צועקים, עננו אבינו עננו, עננו אל
הכל כפי שאומרים בסוף הסליחה
שילת משמיה דרב אמר עננו - א
שואמרים בסליחות וכיום הכפורי
ראשונות נמי אמר לה. ולא נתבו
יש לנו ראשיתו של מקור למנהג נ
'שער אפרים המבואר', שכתב ע
שכונתם לסליחות של ימי הרחמי
רע"ג, וא"כ אין ראייה לנ"ד.

ובסידור השל"ה מצוין שעכש
מאז פסקו של הב"ה, שהיה חי בי
סידור השל"ה נדפס לאחר הסת
השולחן הלכות תענית (סי' תקס"ו
החתימה ואחרי הוידוי שאומרים
המרבה לסלוח, ואל רחום וענינו
ואם שכח וחתם חנון המרבה ל
שלכתחלה אין אומרים הסליחות
הפסקה גדולה באמצע התפלה.

שמצוין בסידור השל"ה היא שפכ
לומר סליחות כלל אלא לאחר ה

ז) והנה בימינו שאנו אומרים
אימתי אומרים וידוי ותחנון. לפני
כאמור השלמת התפילה של סל
התפילה לפני התחנון. אבל הרי
עננו וכו' אינו מעין הברכה שנת
יש מקום לומר שמקומם לפני 'א
לאומרם לפני ברכת עננו, א"כ ע

סליחות כ

ח) וכשיש מילה או חתן ב
שמתפללים סליחות ואומרים ויד
ולבושי שרד שם שכתבו שמנה
וה"ו. וכתב הט"ז (שם ס"ק י"ב) ו
עכ"ל. וכ"כ המשנ"ב שם.

הקרובץ במשך והפסוקים היו ממחרים ובכל פיוטי הקרובץ ישנם פסוקים בסופם, ובמשך הזמן
מסיבה בלתי ידוע הפסוק לאומרם ונאבד זכרם, ונשארו רק הפסוקים 'מלוך' ו'ואתה קדוש'
הנאמרים בנעימה יתירה, ובמחזור מהדו' גולדשטיין הם מובאים בשלימותם) אמר להם
הפסוקים הם יסוד הקרובץ שמהם נתייסדו כשם שאתם מנגנים את הקרובץ במשך כך תעשו
להפסוקים שלא יהיו הפיוטים עיקר ואשר ברוח הקודש טפל לא שימחרו פסוק כאשר קצים
בו ולטורח עליהם וכתוב (משלי ג' י"א) ואל תקוץ בתוכחתו.

ונראה דהס"ח קאי על הפסוקים של כל פיוט וסליחה שמדבר מענין הפיוט וע"ז נתיסד
הפיוט, שונה מזה הפסוקים בתחילת הסליחות שאומרים באשמורת שאין להם שייכות עם
הסליחות שלאחריהם. אכן לפי האמור למעלה הם עיקר תקנת הגאונים להשכים בעשי"ת
ולבקש רחמים, וכמובא לעיל מרע"ג ורס"ג שזה בפסוקי הרחמים של תחילת הסליחות
והתחנונים של הסוף, ופשיטא שהם העיקר ואין לאומרם במרוצה.

ו) כתב הב"ח בסימן תקס"ו הנ"ל, עמש"כ הטור ונוהגין להרבות סליחות בברכת סלח לנו
ופירש ר"י וכו'. וז"ל, לא מצאתי בשום מחבר שכתב כן בשם ר"י והתוספות (ח א ד"ה אם)
והמרדכי פרק קמא דעבודה זרה (סי' תשצב) וכן במרדכי בפרק אין עומדין (ברכות סי' קג)
כתבו בפירוש דלא כר"י וסבירא להו דרבי יהושע בן לוי בא למעט בסוף כל ברכה וברכה
ואפילו התחיל מעין הברכה דאינו יכול להאריך אלא לקצר דוקא ומה שאנו מאריכין בסליחות
היינו משום דצרכי רבים ניגחו אבל יחיד אינו רשאי להאריך כלל אפילו מעין הברכות ונ"ל
דאפילו בציבור אין לומר רק סליחות ויודיים ופסוקי דרחמי עם ויעבור, אבל אחר ויעבור כגון
עשה למען אמתך ועננו ה' עננו וכו' שכל זה אינו מעין הברכה שנתקנה על סליחות העוונות
ואין זה אלא כמו אבינו מלכנו אין לומר רק אחר התפלה אפילו בציבור עכ"ל. וכ"כ המג"א
והט"ז שם.

ומבואר בדברי רבותינו שמנהגם היה לומר בסוף הסליחות בתעניות א-ל רחום שמך ועננו
ה' עננו וכו' עד השתא בעגלא ובזמן קרוב, כמו שאנו אומרים, וע"ז כתבו דאין לאומרם אלא
לאחר התפילה. ובפשטות הב"ח והמג"א והט"ז דברו על מנהג פולין הקדום, ומשמע שהיו
אומרים כל הסליחות וכמו שאנו אומרים. ויל"ע דהרי בכל מקורות הגאונים והראשונים איתא
לסיים 'כי לה' אלוקיני הרחמים והסליחות, ואח"כ אומרים 'ולא יעכב חטא ועון את תפילתנו
וכו' כי א-ל טוב וסלח אתה ברוך חנון ומרבה לסלוח, והרי חזינן מהראשונים שיש לשלב סיום
הסליחות עם הברכה ולסיים מעין החתימה סמוך לחתימה, והאיך ישתלב השתא בעגלה עם
חנון המרבה לסלוח. ובאמת בסידורי אשכנז המערבי שאומרים עד היום סליחות ב'סלח לנו'
אינם מופיעים כל מה שאנו אומרים בסוף הסליחות, רק מסיימים ב'הרחמים והסליחות' ואח"כ
ולא יעכב וכו'.

ומצאתי בסידור השל"ה שמביא נוסח פולין הקדום לסליחות בתעניות ובמקביל לנוסח
אשכנז, וכתב שם שהיו מסיימין הסליחות בהרחמים והסליחות ואח"כ ולא יעכב וכו' כמו בני
אשכנז, והמשיכו בברכת גואל ישראל, ולפני תפילת עננו וכו' ביום צום תעניתינו אמרו א-ל
רחום שמך ועננו ה' עננו עננו אבינו עננו וכו' ומי שענה וכו'. ובאמת מסתבר מאד ש'עננו ה'
עננו' הוא הקדמה לתפילת עננו וכן מי שענה הרי הוא קיצור תפילת התענית כמו שמופיע
בפ"ב דמס' תענית. אמנם א-ל רחום שמך אינו מובן כ"כ שייכותו לכאן ולא מצאתי שום מקור
אחר למנהג זה של פולין הקדום, לא בראשונים ולא בסידורים. אכן מלשון הב"ח משמע קצת

(11)

שהיו אומרים הכל ביסלח לנו, ואולי במשך הזמן היו מי שנהגו בטעות לומר כל הסליחות ביחד ביסלח לנו. וכ"ז עדיין צריך בירור.

ומצאתי ברש"י (תענית י"ד ע"א) שכתב וז"ל, רב יהודה אמר - מתריעין עננו, בקול רם היו צועקים, עננו אבינו עננו, עננו אלהי אברהם עננו, עננו אלהי יצחק עננו, עננו אלהי יעקב עננו, הכל כפי שאומרים בסוף הסליחות. וכ"כ התוס' שם וז"ל, ורב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר עננו - אומר הר"י והאי עננו לא ר"ל עננו שבתפלת תענית אלא ענינו שאומרים בסליחות וביום הכפורים עננו אבינו עננו אבל עננו דתפלה לא קאמר דהא בשלש ראשונות נמי אמר לה. ולא נתברר לנו בדברי רבותינו אם כונתם לסליחות של תעניות, ואז יש לנו ראשיתו של מקור למנהג פולין הקדום וראה הקדמת ר' עקיבא ברילנט שליט"א למחזור 'שער אפרים המבואר', שכתב שמנהג פולין שורשו נעוץ במנהג צרפת הקדום ואכמ"ל. או שכונתם לסליחות של ימי הרחמים שאומרים אז 'עננו אבינו עננו' בכל המנהגים, וכפי שכתב רע"ג, וא"כ אין ראייה לנ"ד.

ובסידור השל"ה מצוין שעבשיו אין נוהגים לומר מ' א-ל רחום שמך ואילך, ולכאור' הכוונה מאז פסקו של הב"ח, שהיה חי בימי השל"ה ואם כי יכול להיות שזה הוספה מאוחרת, וכידוע סידור השל"ה נדפס לאחר הסתלקותו לשמי מרום עפ"י צוואתו הק'. וכע"ז איתא בערוך השולחן הלכות תענית (סי' תקס"ו סעיף ח') וז"ל, יש שאומרים הסליחות בברכת סלח לנו קודם החתימה ואחרי הוידוי שאומרים הרשענו ופשענו עד הרחמים והסליחות חותמין הברכה חנון המרבה לסלוח, ואל רחום וענינו ומי שענה אומרים אחר התפלה שאינו מעניין סליחת עון, ואם שבת וחתם חנון המרבה לסלוח לא יאמרו הסליחות עד אחר התפלה, ויש מקומות שלכתחלה אין אומרים הסליחות עד אחר התפלה, וזהו מנהג א"י ונכון הוא שלא להפסיק הפסקה גדולה באמצע התפלה, וכן עתה המנהג בכל מדינתנו עכ"ל. אבל המשמעות ממה שמצוין בסידור השל"ה היא שפסקו לגמרי מלאומרו, ובכל אופן כיום שמנהג פולין היא שלא לומר סליחות כלל אלא לאחר חזרת הש"ץ, חזרו לאומרו. וכ"ז עדיין צריך בירור רב.

→ ז) והנה בימינו שאנו אומרים סליחות בתעניות לאחר חזרת הש"ץ, ישנם חילוקי מנהגים אימתי אומרים וידוי ותחנון, לפני הסליחות או לאחריו. אכן הרי הסליחות שאנו אומרים היא כאמור השלמת התפילה של סלח לנו ואינו שייך לתחנון, ולפי"ז יש לומר הסליחות מיד לאחר התפילה לפני התחנון. אבל הרי כתב הב"ח דלאחר ויעבור כגון עשה למען אמתך ועננו ה' עננו וכו' אינו מעין הברכה שנתקנה על סליחות העוונות ואין זה אלא כמו אבינו מלכנו, א"כ יש מקום לומר שמקומם לפני 'אבינו מלכינו' לאחר תחנון. ולפימ"ש הרי המנהג הקדום היה לאומרו לפני ברכת עננו, א"כ שוב הם השלמת התפילה ויש לאומרו לפני תחנון.

סליחות כשיש מילה או חתן לאור הנ"ל

76 ח) וכשיש מילה או חתן בבית הכנסת בתענית ציבור, מבואר בשו"ע (סי' קל"א ס"ה) שמתפללים סליחות ואומרים וידוי ואין גופלים על פניהם ואין אומרים 'זהו רחום' (עי' באה"ט ולבושי שרד שם שכתבו שמנהגם היה לומר 'זהו רחום' בכל תענית ציבור אע"פ שאינו ב' וד'). וכתב דט"ז (שם ס"ק י"ב) וז"ל 'מתפללים סליחות, שמניחין מקצת וא"צ להניח לגמרי, עכ"ל. וכ"כ המשנ"ב שם.

12

וא"כ אין הט"ז חולק לא על השו"מ שמימימים ב'הרחמים והסליחות', וכן הוא המנהג הפשוט. אמנם בספר אשי ישראל הביא תשובה מהגר"ח קנייבסקי שליט"א (תשו"ר"ל) שזה טעות ואומרים כל הסליחות, ומש"כ הט"ז שמניחין מקצת, היינו שאין אומרים תחנון ו'הוא רחום', וכן נקט הגר"ש דבליצקי שליט"א בספרו 'זה השולחן', וכתב שכן מוכח ממקור הדין בשבלי הלקט כפי שהובא בב"י שכתב דמתפללים סליחות וכו' ואין אומרים והוא רחום ותחנונים שמניחים מקצת וכו', הרי שמניחים מקצת קאי על והוא רחום ותחנונים, ולפי"ז זה גם הכוונה במש"כ הט"ז עכ"ד. ובאמת בפמ"ג (משב"ז ס"ק י"ב) כתב להדיא שדברי הט"ז הם הם דברי השבה"ל.

ובשו"ת ציץ אליעזר (ח"ז סי' ט') כתב דיש מקום ליישב מנהג ירושלים ודברי הגרימ"ט דהעיקר הוא להראות שמקצרים בתחנונים לכבוד המילה, וא"כ יש מקום לקצר גם בעצם הסליחות ולכן סתם הט"ז דבריו, ע"כ ראו חכמי ירושלים להנהיג לקצר בסליחות. וכן מוכח גם מדברי הלבושי שרד עיי"ש. ע"כ דברי הצי"א.

והנה יל"ע בכ"ז דהרי הט"ז קאי על דברי השו"ע שכתב שמתפללים סליחות וע"ז כתב שמניחין מקצת, א"כ הא"כ אפשר לומר דכוונת הט"ז שמניחין תחנון. גם הרי מפורש בן בשו"ע וא"כ מה משמיענו הט"ז, וע"כ כוונת הט"ז שמניחין מקצת מהסליחות. אבל לפי"ז קשה טפי לאיך גיטא דנמצא שהט"ז חולק על השו"ע שכתב סתמא דמתפללים סליחות, משמע כל הסליחות כדרכו, ולא משמע בט"ז שבא לחלוק על השו"ע. ואולי כוונת הט"ז היא, דמש"כ השו"ע ואומרים סליחות היינו שאין מדלגים על הכל ואומרים חלק, וזה דוחק. גם דוחק גדול לומר שהט"ז יחלוק גם על דברי השבה"ל המובא בב"י, וכן הביא הד"מ ביו"ד (סוף סי' רס"ה) בשם המרדכי, ובכל דברי הראשונים משמע שמתפללים כל הסליחות, גם הרי הפמ"ג כתב שמקור דברי הט"ז הם מהשבה"ל.

והנה השבה"ל הזכיר בדבריו לבאר מהו 'תחנה', וממה שהזכיר בתנון, וכמו"כ יש לבאר מהו זכו

ולמעין בנוסח הסליחות כמד ואנה ה' לידי מחזור בני רומי דפו כאשר מלפנים בכל ישראל לומ' זכור ברית אבות ועקידת יצחק אמרו פיוטי 'תחינה מיושב' מעין חזרת הש"ץ כאמור. ובעינינו בזה הוא יום שני או יום חמישי אין שדבריו סתומים לנו. אכן לפי נו

בשני וחמישי מעין 'הוא רחום' ו' הוריתנו לומר שלוש עשרה וכו' הושיענו למען שמך וכו', וכ"ז המובא בשו"ע וכמ"ש הלבושי ע

וברור דע"ז קאי דברי השב' דוספה לעיקר התפילה אומרים שאומרים לאחר התפילות שזה שהם תחינות א"א ביום שיש בו נ כן הדבר בחלקי הסליחות שאנו דג"ל שמקומם לאחר התפילה.

ובשו"ת ציץ אליעזר (ח"ז סי' ט') כתב דיש מקום ליישב מנהג ירושלים ודברי הגרימ"ט דהעיקר הוא להראות שמקצרים בתחנונים לכבוד המילה, וא"כ יש מקום לקצר גם בעצם הסליחות ולכן סתם הט"ז דבריו, ע"כ ראו חכמי ירושלים להנהיג לקצר בסליחות. וכן מוכח גם מדברי הלבושי שרד עיי"ש. ע"כ דברי הצי"א.

והנה יל"ע בכ"ז דהרי הט"ז קאי על דברי השו"ע שכתב שמתפללים סליחות וע"ז כתב שמניחין מקצת, א"כ הא"כ אפשר לומר דכוונת הט"ז שמניחין תחנון. גם הרי מפורש בן בשו"ע וא"כ מה משמיענו הט"ז, וע"כ כוונת הט"ז שמניחין מקצת מהסליחות. אבל לפי"ז קשה טפי לאיך גיטא דנמצא שהט"ז חולק על השו"ע שכתב סתמא דמתפללים סליחות, משמע כל הסליחות כדרכו, ולא משמע בט"ז שבא לחלוק על השו"ע. ואולי כוונת הט"ז היא, דמש"כ השו"ע ואומרים סליחות היינו שאין מדלגים על הכל ואומרים חלק, וזה דוחק. גם דוחק גדול לומר שהט"ז יחלוק גם על דברי השבה"ל המובא בב"י, וכן הביא הד"מ ביו"ד (סוף סי' רס"ה) בשם המרדכי, ובכל דברי הראשונים משמע שמתפללים כל הסליחות, גם הרי הפמ"ג כתב שמקור דברי הט"ז הם מהשבה"ל.

והנראה לענ"ד לומר בביאור דברי הט"ז כאן, עפ"י מש"ש הט"ז עצמו בסי' תקס"ו המובא למעלה, דאף שאומרים סליחות בת"צ בברכת סלח לנו מ"מ א-ל רחום וכיו"ב שאינו מענין סליחת עון לא יאמרו עד לאחר התפילה. וביארנו מקודם שאף שגם זה נקרא סליחות מ"מ אין זה שייך כלל לסליחות, וע"ז קאמר הט"ז וכן הבי"ח והמג"א שזה כמו תחנונים ואין לאומרו כי אם לאחר התפילה.

וההפרש בין סליחות לתחנונים מבואר בלבוש (יורה דעה סוף סי' רס"ה) גבי דינא דידן ח"ל, מילה שחלה ביום הענית צבור הכתובים, מתפללין סליחות ואומרים וידוי כדרכה. ואין אומרים והוא רחום ואין נופלין על פניהם, אבל אומרים אל ארך אפים, שהוא בקשה ולא תחנה. וההפרש שבין בקשה לתחנה נראה לי שהוא זה, בתחנה חיי קובל ומתאונן על הצרות והפגעים שפגעוהו, ועל כן מפיל תחנונו ומתחנן לפניו יתברך שימלא משאלותיו וחסרונותיו ממקום אחר, אבל בקשה היא שמבקש ממנו יתברך שישמרהו ויצילהו ויתן לו מה שמבקש ממנו בלי שום קובלנות אנינות דברים על מה שעברו עליו מהצרות, אלא כעבד המבקש מאדונו העשיר שיתן לו כיון שהיכולת בידו, לפיכך מה שהוא קובלנות ואנינות אין אומרים ביום שמחה, אבל בקשות דרך לבקש אפילו מתוך שמחה, נ"ל עכ"ל.

ולפי"ז מסתבר דע"ז קאי דברי הט"ז דידן שהחלק הזה של הסליחות, שנקרא ג"כ סליחות, מלאחר 'הרחמים והסליחות', שדינו בתחנונים, זה המקצת שיש להניח, וכמנהג ירושלים ממש.

וא"כ אין הט"ז חולק לא על השר"ע ולא על הראשונים, דהרי אמירת א-ל רחום וכו' בתעניות מופיע אך ורק בנוסח פולין ואין זכר למו בשום נוסח אחר, ופשיטא שהשר"ע לא דיבר מזה כלל. וכן המרדכי שהיה באשכנז והשבה"ל שהיה ברומי פשיטא שלא נתכוונו לזה, ומסתמא לא הכירו את זה כלל, ולפי"ז עולים דברי הט"ז עם דין הראשונים שאין לומר תחנונים וכדברי הפמ"ג, וא"כ מיושב היטב מנהג ירושלים והמנהג הפשוט בישראל.

(ט) ואפ"ל טפי דאפשר להוכיח כן גם ממקור הדין עצמו בשבולי הלקט (הלכות מילה סימן ה'), וז"ל 'זכנסת שיש בה ברית מילה אין נופלין שם על פניהן ואם הוא יום שני או יום חמישי אין אומרים ועתה א-ל הוריתנו ולא הוידוי ולא אבינו הרחמן ובתענית צבור אומרים סליחות וי"ג מדות אבל אין נופלין על פניהן ואין אומרים תחנה וזכור ברית. ורבינו יצחק ב"ר יהודה ז"ל נשאל מילה שחלה בתענית צבור כגון שבעה עשר בתמוז וצום גדליה מהו להתפלל פסוקי דרחמי וסליחות ולומר וידוי ואל ארך אפים. והשיב על יום מילה כך נוהגין במקומנו שמתפללין סליחות ואומרים וידוי ואין אומרים והוא רחום ותחנונים ומנהג אבותינו תורה היא ומצות מילה קבלו ישראל בשמחה דכתיב שש אנכי על אמרתך לפיכך אין נוהגין לומר והוא רחום ותחנונים ודאי שמניחין במקצת ואין צריכין להפסיק לגמרי סליחות וידוי ואל ארך אפים עכ"ל.

והנה השבה"ל הזכיר בדבריו דאין נופלין על פניהן ואין אומרים תחנה וזכור ברית. ויש לבאר מהו 'תחנה', וממה שהזכיר לפני זה דאין נופלין על פניהן מוכח דתחינה לאו היינו תחנון, וכמו"כ יש לבאר מהו זכור ברית.

ולמעין בנוסח הסליחות במחזור רומי - מקום מושב קדשו של בעל השבה"ל - יובן הכל. ואנה ה' לידי מחזור בני רומי דפוס שונצינו-משנת רמ"ו, וראיתי שם דמנהגם בכל תע"צ היה כאשר מלפנים בכל ישראל לומר סליחות בברכת סלח לנו, ואחר חזרת הש"ץ אמרו הפיוט 'זכור ברית אבות ועקידת יצחק' ומופיע אצלנו בסליחות לער"ה עם שינויים, ולאחר מבאן אמרו פיוטי 'תחינה מיושב' מעין פיוטי סליחות בלי י"ג מידות, בנוסף לסליחות שאמרו בתוך חזרת הש"ץ כאמור. ובעייני בזה שם במחזור רומי הבנתי שאר כל דברי השבה"ל מש"כ זאם הוא יום שני או יום חמישי אין אומרים ועתה א-ל הוריתנו ולא הוידוי ולא אבינו הרחמן, שדבריו סתומים לנו. אכן לפי נוסח בני רומי הדברים מבוארים, שמנהגם היה להוסיף תחינה בשני וחמישי מעין 'הוא רחום' דידן שפתח בלשון 'עתה ה' אלוקינו וכו', ואח"כ אמרו 'א-ל הוריתנו לומר שלוש עשרה' וכו' וי"ג מידות והוידוי אשמנו וכו', ואח"כ אמרו 'אבינו הרחמן הושיענו למען שמך וכו', וכ"ז אמרו רק בשני וחמישי ולא בכל תע"צ, ודלא כמנהג ספרד המובא בשו"ע וכמ"ש הלבושי שרד.

וברור דע"ז קאי דברי השבה"ל דאין אומרים תחנה וזכור ברית. היינו שסליחות שהם הוספה לעיקר התפילה אומרים אף שיש מילה, משא"כ תחינה - חלקי פיוטי הסליחות שאומרים לאחר התפילות שזה הפיוט 'זכור ברית אבות ועקידת יצחק' ושאר תחינות דמיושב שהם תחינות א"א ביום שיש בו מילה כמו שאין אומרים תחנון ותפילות של שני וחמישי. ולפי"ז כן הדבר בחלקי הסליחות שאנו אומרים לאחר 'הרחמים והסליחות', שע"ז כתבו הב"ח והט"ז הנ"ל שמקומם לאחר התפילה, אין אומרים ביום שיש בו מילה.

חייב בעונשין
ד' לדיק לשונ
כחוטא ליענש

עצמו ומקלל
ל' עצמו הא
ג' דהשמר לך
ג' סנהדרין ה"ג.
בנפשו בשביל
אבל במקלל
קלתו דודאי
ה' איסור בזה.
ד' דאין לחוש
ה' לחברה, אלא
רו בשם, וכמו
כלום וחייב
ולשון שאמר
רפתה הקערה
ד' ידו בעיקר,
וט שאף שאין
ד' אותם בשם.
ה' בה"א שם
לוקה וכתב
מכלמינן ליה
דה"ה לענין
הוא על מה
ד' אף בקטן

הוא ענין איסור אחר מתורץ קושיית התוס' בשבועות
שם בסנהדרין דף ס"ו למה דחיק הגמרא לאשכוחי
אזהרה למקלל אביו ניגמר ממקלל עצמו וחרש
ודחיקו לתרץ עיי"ש. דכיון דמקלל עצמו הוא מחמת
שמוזק נפשו לא שייך למילף לאביו וכדומה שהוא
משום ביון והוצרך לדחוק למיגמר מנשיא וחרש ודיק.

אך יקשה קצת דאי"כ הי"ל להרמב"ם להחשיב
מקלל עצמו לאו בפני עצמו. וכן להחשיב במנין
הלאוין למלקות גם מקלל עצמו בשם. וצריך לומר
דאף שהם מטעמים אחרים מ"מ כיון שמעשה האיסור
הוא אחד קללה בשם לא נחשב במספר הלאוין בין
לעצם המספר דספ"ה לאוין ובין למנין המלקיות אלא
לאחד.

ידידו אהבו בלר"ג.

משה פינשטיין

סימן עט

בבגד ישן שסרתו אם מותר לתזור
ולתפרו לעשותו חדש מר"ח מנ"א

ד' מנ"א תשל.

מע"כ ידידי הרה"ג מהר"ר אפרים גרינבלאט
שליט"א.

בדבר אם מותר מר"ח מנ"א להתיר בגד ישן ולחזור
ולתפרו לעשותו חדש, אשר הביא בתר"ה מספר
עמק ברכה שאסור באבל, וממילא ה"ה לאלו ט'
הימים ודאי צדק בתר"ה שדומין לענין זה שני
הדברים, אבל פשוט לע"ד דלאו כללא הוא לומר
דכל עשיה מבגד ישן לחדש הוא כחדש אלא אם הוא
באמת כן, דהיינו כשבגד הישן נתקלקל באיזה מקום
והסירו מקום המקולקל ועשאו מחתיכת בגד הנשאר
מלבוש שלם זהו חדש שאסור. ואם צדו האחד של
צד חוץ נתלכלך והחליף בתיקונו שיהיה צד המלוכלך
לצד הגוף שלא נראה והצד שהיה לצד הגוף שאינו
מלוכלך יהיה לצד החוץ הנראה, לא מסתבר שיתחשב
כמלבוש חדש כיון דאותו חתיכת הבגד המלוכלך הוא
שאין לו כבר חשיבות אצלו, אבל אולי יש לאסור זה
כאיסור דכביסת בגדים כיון שיש לזה מעלת כבוט
להלבושו אף שלא נעשה בו מעשה כבוט. וגם יש

מלקות ולא
אור הוא משום
דקיים הקללה
לעונש שאמר
ד' אף נפש
אבל במקלל
אלאו ומלקות
ד' ואין לומר
ג' שאדרבה
לו בקלותו
אינו מקפיד,
ד' מב"ם לומר
נתחייב כבר
שכבר חטא

מקלל לעצמו

חלוק בין הוצרך למעשה אומן שייך להחשיבו כמלבוש
חדש, אבל אם אינו מעשה אומן הוא רק כתיקון בגד
ישן שאין לאסור. אך אם ניקוהו כשתיקוהו ממקומה
שהיו שם רבב ושאר לכלוכין מסתבר שהוא כבוט
ממש, כהא דבמדינה זו נותנין את הבגדים לחנייות
של קלינערס בעת שצריכין לילך לאיזו שמחה וכדומה
שהוא ודאי כבוט אף שאינו במעשה כבוט במים
אלא מנקין אותן בשאר דברים.

והא דבשע"ת סי' תקנ"א ס"ק י"ח איתא דבגדים
ישנים והם חביבים אצלו אסור, ודימה בתר"ה שה"ה
כשסתר בגד ישן ותפרו לבגד חדש שודאי חביב עליו,
לע"ד אין זה ודאי אלא אם הוא באמת כן אסור.
ויש בשע"ת דבר שלא מובן כוונתו דמסיק וגם מטעם
ברכת שהחיינו לאו שפיר דמי אבל אם נתנו לו
במתנה שמכרך הטוב והמטיב יברך מיד, דלכאורה
הא דכתב וגם מטעם ברכת שהחיינו לאו ש"ד הוא
עוד טעם לאסור, ואיכא שני טעמים לאסור בגדים
ישנים שהם חביבים אצלו, וא"כ במתנה שמכרך הטוב
המטיב שליכא איסור מצד הברכה איכא איסור
מטעם א' דחביבין אצלו, ונמצא לפ"ז שכל מה שנקט
השע"ת הוא לענין דהטוב והטיב רשאין לברך שהוא
דחוק, שלא כאן המקום למינקט זה אלא בסעיף י"ז.
ואולי כוונתו דאף בגד ישן שלא חביב אצלו מ"מ
אסור מטעם ברכת שהחיינו, דסובר דכיון דאצלו הוא
בגד חדש צריך לברך שהחיינו אף שלא חביב לו,
וע"ז מסיק דאם בגד כזה שלא חביב לו והוא חדש
אצלו שניתן לו במתנה שאינו מברך שהחיינו אלא
הטוב והמטיב יכול ללבוש מיד, ומש"כ יברך מיד הוא
משום דהדרך לברך בשעת לבישה לכן בהא שנקט
יברך מיד הוא כמו שנקט גם ילבש מיד וצ"ע לדינא.

סימן פ

בכמה דברים חדשים לקנותן מר"ח
מנ"א אם מותר

והנה פשוט שאף להנהיגין שלושין בגדי שבת
בשבת חזון אין נוהגיין ללבוש בגדים חדשים
דלא עדיף מחתן שאף להאסורים מותר ללבוש בגדי
שבת בשבת חזון ואסור בחדשים כדאיתא כמנ"א סימן
תקנ"א סק"ה וא"כ חודש זהא מה שכתונת חדשה

מותר ללבוש בשבת חזון כשאין לו אחרת אף לאלו
 הנהיגין ללבוש בגדי שבת הוצרך בבאור הלכה ד"ה
 כלים חדשים להביא ראיה ע"ז מכבוס שמוחר לכבס
 לכבוד שבת כשאין לו כתונת מכובסה שאיתא במג"א
 ס"ק י"ד. וכשיש לו כתונת מכובסה יהיה אסור ללבוש
 כתונת חדשה אף להמתירין ללבוש בגדי שבת. ודלא
 כדכתב כתר"ה בשם הרב ר' אליהו קאפאל שליט"א
 שרוצה לומר דלדין שנהיגין ללבוש בגדי שבת הכל
 שרי. דכתונת חדשה אסור כשיש לו כתונת אחר אף
 שאינו בגד חשוב. וכן מנסיים חדשים אסורין.

ואם אין לו מנעלים כאלו שרשאין לילך בטי'
 באב ושכה לקנותם קודם ר"ה. מסתבר שמוחר לקנות
 גם אחר ר"ח ואף בשבוע שחל בו ט"ב. כיון שקשה
 לפניו לילך יחף ובפחמקאות לבד. וכמו שכתב כתר"ה
 מספר זה השלחן. ואין הספר אצלי.

וכשנודמן לו לקנות תפילין חדשים ודאי מותר
 כיון שהוא רק למצוה. וטלית שהוא בגד מסתבר
 שאסור אף שלובשין אותו רק למצוה. ולענין שהחינו
 הא איתא בסימן כ"ב שמברכין שהחינו ובט"ז סק"א
 איתא מב"י בשם מהר"א דהוא מדין קנה כלים
 חדשים שלענין זה עדיף מתפילין שהוא רק למצוה
 עיר"ש. ומסתימת לשון הש"ע משמע שאף בטלית קטן
 מברך שהחינו אבל לע"ד נראה דכיון שהוא מטעם
 קנה כלים חדשים צריך שיהיה חשוב כדאיתא בסימן
 רכ"ג סעיף ו' יש חלוק דע"ל טלית גדול מברכין כ"ע
 והוא ודאי בגד חשוב. ובטלית קטן רק למי שחשוב
 לו יברך שהחינו אבל לסתם בנ"א אין זה בגד חשוב
 כל כך. ואף שבשביל המצוה חשוב לו לא מסתבר
 לברך כיון שעצם הבגד אינו חשוב לו. ויהיה אסור
 לקנות טלית גדול אף מ"יו בתמוז מצד ברכת שהחינו
 וכן טלית קטן למי שהוא חשוב לו.

ומכונית חדשה אם הוא לתענוג פשוט שאסור
 גם מ"יו בתמוז דהא צריך לברך שהחינו. ואם הוא
 באופן שמברכין הטוב המטיב כגון שיש לו אשה
 ובנים דגם הם נתנים מזה אסור מ"ה דהוא כמו
 בנין של שמחה שאסור. ואם הוא מכונית לפרנסה כמו
 טראק. וגם מכונית קטנה אפשר ג"כ שהוא לפרנסה.
 הוא רק בדין ממעטין במשא אפ"ר ג"כ שהוא לפרנסה.
 להקל כדכתב הט"ז סק"א וכן כתב המ"ב ס"ק י"ג
 להלכה. ואין זה מ"מ של שמחה שכתב בשע"צ
 שטוב להחמיר. ומצד שהחינו יברך אחר ט"ב כי
 בשביל זה אין עליו ליבטל ממלאכתו.

ומה שהביא כתר"ה מספר מועדים חמנים שאסור
 להשחיר ולהבריק הנעלים. הנה לענין להבריק הנעלים
 מסתבר כמותו אף שלא שייך זה לכבוס ובגדים.
 אבל להשחירם בלא הברקה אם כבר הוסר שחרותם
 אינו רואה בזה טעם לאיסור. ולצורך שבת לאלו
 שלובשין בגדי שבת יש להתיר אף להבריק.

L

סימן פא

באור כוונת הרמ"א במש"כ כל הקדישים בטי' באב אין אומרים תתקבל

וכוונת הרמ"א בסימן קנ"ט סעיף ד' דכל הקדישים
 שאמרים אחר איכה עד שיוצאים למחר
 מביהכ"נ אין אומרים תתקבל. שהקשה כתר"ה הא
 הוא רק קדיש אחד שהיו צריכין לומר אחר ובא
 לציון. נראה לע"ד דהא פשוט שמעצם הדין הא יש
 לומר תתקבל על כל תפלות שהותקן לצבור לא רק
 אחר ש"ע. והא חזינן שאחר סליחות אומר הש"צ
 קדיש תתקבל. וא"כ בקינות שהוא ג"כ דבר שיותר
 טוב לאומרם בצבור שהרי התירו גם לאבל לילך
 לביהכ"נ לאמירת קינות כדאיתא בסעיף ו' היה לן
 להצריך להש"צ שיאמר תתקבל דהא אומרים גם
 תפלה ובקשה לנחמות בגמר כל קינה. אחרי שעל
 ש"ע כבר אמר תתקבל. ואף אם נימא שאם היו
 צריכין לומר תתקבל על הקינות היה אומר קדיש
 שעם תתקבל אחר הקינות ולא אחר ש"ע. הרי היה
 זה משום שהיה יוצא בתתקבל אחד על שניהם.

אבל יותר מסתבר שקינות לא שייכי כל כך לסדר
 התפלה. ואם היו אומרים תתקבל אחר קינות היה
 אימר שני פעמים אחד אחר ש"ע ואחד אחר הקינות.
 ואפשר שגם סליחות בתע"צ ובה"ב מה שאין אומרים
 שני פעמים תתקבל. הוא משום דתחלת אמירת
 סליחות נתקן לאומרם בתוך ברכת סלח לנו דחזרת
 הש"צ. וממילא היה זה בתוך התפלה שלא היה שייך
 לומר אלא תתקבל אחד. וממילא אף שאחר זמן רב
 התחילו לומר הסליחות אחר התפלה נשאר לענין
 תתקבל כמתחלה. וגם אולי מחמת שאומרים זה
 קודם נפילת אפים ונפ"א נחשב מעצם התפלה דש"ע.
 דהא אסור להפסיק בין ש"ע לנפ"א. ולכן א"א
 לומר תתקבל קודם נפ"א. (ונראה שמטעם זה אין

אומרים כלל קדיש לאחר ש"ע קודם נפ"א ד
 כמו באמצע סדר התפלה ממש וקדיש אומרים א
 גמר דבר כמו אחר פס"ז שהוא גמר דבר). וממי
 יצא בתתקבל אחד גם ידי הסליחות. אבל בקינ
 שליכא זה אין שייכין להתפלה דש"ע ולא ו
 מתקנין לצאת לכתחלה בתתקבל אחד על שני הדברי
 לכן שפיר כתב הרמ"א משום שאין לומר תתקבל
 הקינות שלכן אין אמרים תתקבל לא אחר הקינ
 של ערבית ולא אחר ש"ע שחרית ולא אחר הקינ
 של אחר תפלת שחרית. שנמצא שאיכא ג' קדיש
 שהיה צריך לומר בהם תתקבל ונהגו שלא לאומר

ובמפסיק לענות אמן בין שתי הברכות שלא נפתו
 שניה בברוך מדין ברכה הסמוכה לחברתה א
 עדין יש לשניה דין סמוכה לחברתה. הנה בין יוצ
 לאהבה רבה צריכין לענות אמן על כל ברכה שהי
 כמפורש בפמ"ג בא"א סימן נ"א סק"ג דמשמע ליה ו
 מהטור בשם הרמ"ה סימן ס"א. וכן כתב בחדות
 רעק"א סי' ס"ו סעי' ג' ג"כ ממשמעות הטור והבי
 שגם הפמ"ג סובר כן. וכן הוא בסדור דרה"ה. וברכו
 ק"ש הם ברכות הסמוכות לחברתה בין של שחרי
 בין של ערבית. ואם היה בטל ממנה חשיבות ברכ
 הסמוכה לחברתה הרי היתה מפסדת חשיבות ברו
 שבתחלה. ואין לומר דעניית אמן חמורה ועדי
 מחשיבות ברוך לתחלת ברכה שמפסדת הא התיר
 לר' יהודה להשיב שלום לכל אדם וגם לשאול בתחל
 מפני הכבוד שלא מסתבר שהיה מותר אם היה ו
 הפסד להברכה.

ולדינא בכלל אינו נוגע זה דכיון דלא תיקנו בו
 לפתוח בברוך אף שאירע איזה פעמים שאינה סמוכ
 נמי אין לומר בברוך. וראיה מאהבה רבה דאנש
 משמר בשעת עבודה אמרו רק אהבה רבה לבד
 כדאמר שמואל בברכות דף י"א. וכן מסיק הגמרא שו
 אליבא דר' זריקא א"ר אמי ארשב"ל עיר"ש. ול
 הוזכר שהתחילו בברוך. וכ"ש הכא שהוא רק מקרו
 בעלמא ולא דבר קבוע שלא תיקנו באם הפסיק לפתח
 בברוך. ומה שלא נחשב דבר קבוע במקדש או
 שהיה כן בכל יום ממש כמו בגבולין. נראה משו
 שכל אנשי משמר היו אמרין אהבה רבה במקדש
 רק שבוע אחד בחצי שנה. ונמצא שלכל משמר היו
 זה רק הזדמנות איזה פעמים בשנה. ולכן אף או
 הפסיק בדבר שאסור להפסיק נמי א"צ לפתוח בברוך

והנני ידוה מוקירו ומברכו.

משה פיינשטיי

בעזה"ש"ת

זה השער לדי' צדיקים יבואו בו
ש"ת

מקדש ישראל

[והזמנים]

על הלכות המצויות

בימי בין המצרים

ב' חלקים

ח"א. פסקי הלכות ה"ב. בירורי הלכות

מהדורת

אברהם פנחס

בערקאוויטש

כל אלה חוברו יחדיו בעזרת ד' יתברך ויתעלה

ע"י הצעיר באלפי

ישראל דוד הארפענעם

רב דביהמ"ד "ישראל והזמנים"

מח"ס ישראל והזמנים ג"ח, שו"ת ויברך דוד ב"ח

ספר חינוך ישראל, ס' נשמת ישראל

שו"ת נשמת שבת ז' חלקים

שו"ת מקדש ישראל ח"ח

ושא"ס

מהדורה חדשה מורחבת

ברוקלין ניו

שנת תשע"ד לפ"ק

סימן ל"ד

שאלה - מהו לקנות וללבוש בגדים חדשים מ"ז בתמוז עד ר"ח אב.

תשובה - במדינתנו שאין מברכין שהחיינו על בגדים

חדשים מותר לקנות וללבוש, אבל לכתחלה המנהג למנוע. נראה דבזמנינו שאין הדרך לברך שהחיינו בקניית בגדים חדשים מותר, והוא על פי המבואר בב"ח ובמג"א (סי' תקנ"א ס"ק) שאסור ללבוש בגד חדש בבין המצרים מחמת ברכת שהחיינו שאין מברכין באלו הימים, ועל כן כ' שם דבשבתות שבכין המצרים שיכולין לברך שהחיינו יכולין ללבוש בגד חדש [אלא שלדעת האריז"ל אף בשבת אין לברך שהחיינו], נמצא שכל המניעה הוא רק מחמת ברכת שהחיינו, ממילא שבזמנינו שהמנהג שבכלל אין מברכין שהחיינו על קניית בגדים חדשים לעולם יש להקל לקנות וללבוש בגד חדש, ואף לדעת הא"ר שחולק על המג"א וס"ל דאף בשבת אסור ללבוש בגד חדש משום שהוא שמחה יתירה, וכן בדה"ח הסכים להא"ר, וכן ראיתי בס' יוסף אומץ (אות תקס"ב) [שאף שכ' שם שבשבת מברכין שהחיינו, אעפ"כ כ' שם ג"כ שאף בשבת המנהג שלא ללבוש בגד חדש, ואף לא מנעלים חדשים, (ונראה שהוא כא"ר הנ"ל משום שהוא שמחה יתירה)], מ"מ נראה שהוא ג"כ יודה לדברינו, דכל טעמו דהא"ר משם שמחה יתירה, והיינו שמאחר שמברכין עליו שהחיינו הוא שמחה יתירה

על כן אף בשבת נהי ששפיר דמי לברך שהחיינו מ"מ יש לאסור מחמת השמחה שיש בקנייתו ולבישתו, אבל בזמנינו שאין מברכין שהחיינו על בגדים חדשים כלל אף שהוא מצוה מתקנת חז"ל על כרחך הטעם משום שבזמנינו אין זה שמחה גדולה אצלנו (וברכת שהחיינו בא על שמחת הלב) שוב ממילא אף לדידיה מותר ללבוש בגד חדש באלו הימים, וכדכתב בהדיא בדה"ח דאילו בגד חדש שאינו חשוב כל כך שאי"צ לברך שהחיינו מותר לקנות וללבוש עד ר"ח, ובכלל המ"ב בשעה"צ (סקמ"ח) חולק על הא"ר ומסכים עם המג"א משום דעד ר"ח לא נמצא חיוב למעט בשמחה [אלא שצ"ע על דבריו דהא רקודין ומחולות אסור מ"ז בתמוז, וכנראה שבאלו הימים רק שמחה יתירה הוא דאסור, ואולי שזה סברת מחלקותם דהמג"א ס"ל דבלבישת בגד חדש איכא רק סתם שמחה, אבל הא"ר ס"ל דיש בזה שמחה יתירה].

מיהו ראיתי בס' סדר היום שמן י"ז בתמוז יש לאדם לסגף עצמו ושלל ללבוש בגד חדש עיי"ש, משמע שטעם המניעה הוא משום סיגוף, ולא משום שמחה יתירה הוא דאסור (שניקל בזמנינו), וכן משמע מדבריו שם דאינו תלוי כלל בברכת שהחיינו, א"כ שוב יש לדון לאסור אף בזה"ז, ומ"מ נראה דהוא מצד חומרא בעלמא להצטער בצער השכינה שבגלותא, שהרי כ' שם ג"כ שלא לרחוץ עצמו מ"ז בתמוז ושמי שבכחו שלא לאכול בשר בכל אלו הימים יחמיר כן עיי"ש, והא אין אנו נוהגים כן (מלבד

מחאים בשעת

מצוה יש בגדי על

השאלה ה' חינוך שראוי כבוקר ולברך גם את הסוברים תפילין מי בין יב לברך יב בימי לבש בגד ו' לבזיון (ת' שוב מאחר התי' עם לין.

ראיתי א ז"ל

(על מנת ללבוש אחר ט"ב)
ויברך דוד ח"א סי' ס"ד

להדש מצעות (בעד-גע
חדשים בימי ביהמ"צ

אף שלא שמענו שיברכו שהו
קניית והשתמשות במצעות
אבל מסתבר למנוע מזה ככל
המצרים שכידוע הוא שמחד
להאדם כששתמש במצעות ד

* * *

סימן ל"ז

שאלה - לקנות מנעלים חז
כובע חדש לאו
בתמוז.

תשובה - לאנשים יש
(מנעלים פשוט)

לא לנשים. והוא לפי מה שכת
יד יצחק (ה"ג סוס"י ש"כ) שאי
שהחיינו על דבר שצריכין להרו
כדי לעשותו (כמו שאין אומרו
ותתחדש כמש"כ הרמ"א סוס'
ואף שיש לפקפק על דבריו נדרי
ותתחדש שהוא על העתיד אין
שלא יצטרכו להרוג בעל ו
משא"כ ברכת שהחיינו שהוא
ההנאה של עכשיו שכבר נהרג
ושוב אי אפשר להחיותו בתו
שכתבנו בזה בשו"ת מקדש יי
עניני ימי הספירה, סי' ע"ז),
בשו"ת ויברך דוד על הלי' ני
מ"ב שיש לברך שהחיינו

במכובסים לא שייך לנהוג בחדשים,
כשליכא משום ברכת שהחיינו).

ובנוגע לקנות בגדים חדשים לקטנים
(דאצלן לא שייך למנוע מחמת
ברכת שהחיינו) נראה דבגדים פשוטים
(המיועדים לימי החול) שיש להקל, אבל
לא בגדים נחמדים (ובגדי שבת) דזה הוי
יותר שמחה, ולא דמי לכיבוס שבטסקן
בזה הוא עוסק רק בהעברת לכלוך ודוק,
ובס' פסקי תשובות (אות כ"ז) שכגדי
קטנים המלכלכים תמיד יש להקל כשם
שהתירו לכבסן כן מותר לקנות או לתפור
חדשים.

ובס' מרא דשמעתתא (אות ר"ז) מביא
מהגה"ק רמ"א פריינד זצ"ל אב"ד
דירושלים ת"ר שנוהגין להחמיר בקניית
בגדים חדשים אפילו לילדים קטנים
(ועיי"ש די"ל שלא החמיר אלא לגדולים
קצח).

מ"מ נראה להנ"ל דלקנות על מנת
ללבוש לאחר ת"ב דשפיר דמי,
שלא הזכירו הפוסקים רק שלא לחנך ולא
ללבוש בגד חדש, והגם שבמקום
שמברכין שהחיינו על קניית בגד חדש גם
זה אסור מצד ברכת שהחיינו, אבל בזה"ז
שאין נוהגין לברך יש להקל כנ"ל, שו"ד
משמיה דהגרשז"א ז"ל דבזמנינו מותר
לקנות בגדים חדשים עד ר"ח אב (על מנת
ללבושם אח"כ) כי אנחנו נוהגים לברך
שהחיינו רק בשעת הלבישה, ולפי זה אף
טלית גדול שמברכין עלה שהחיינו (וכן
במקומות שמברכין שהחיינו על כל בגדים
חדשים) שפיר דמי לקנות באלו הימים

יחידי סגולה אולי מחמירים בזה) ואפילו
ברחיצה של תענוג מקילים ממילא שה"ה
בזה אינו מדינא אלא ממנהג טוב למי
שרוצה להחמיר, גם הלום ראיתי בס'
מנהג טוב (לחד מקמאי, סי' פ"ב) שמנהג
טוב בכל אלו הימים שלא לחנך כסות
ומנעלים חדשים ושלא ליהנות מדבר חדש
וכו', אמנם גם כתב שם עוד שלא יאכל
בשר, ולא יתענג בשום תענוג כגון
תשמיש ורחיצת כל גופו ולעשות צפרניו
[ולא לזמר כי אם זמרא דכי כנישתא]
עיי"ש כמה חומרות עייב"ש, והא אין אנו
נוהגין בכל זה, ואולי דמ"מ בדברים
שאינם אלא תענוג יתירה ואין בהם תועלת
וצורך להגוף, ואין מניעתו משום ניוול
(כגון לקנות כלים ובגדים חדשים) נחקבל
ונתפשט המנהג, וע' בס' אשל אברהם
שלא ילכו הנשים בימים אלו בתכשיטי
שבת עיי"ב [ואגב משמע מדברי סי' מנהג
טוב הנ"ל שבשבתות עצמן מעיקרא דינא
אינו נוהג כל עניני וחומרי אבלות].

עוד זאת יש לדון מהמבואר במ"ב
(סק"מ) בטעם החילוק שנהגו למנוע
מתספורת מי"ז בתמוז (כל ימי בין
המצרים) ואילו מלבישת בגדים מכובסים
נמנעים רק מראש חודש שהוא משום
שבגדים מכובסים הוא גזירה שאין רוב
הציבור יכולין לעמוד בו יעו"ש, וא"כ
יתכן לומר דאילו לבישת בגדים חדשים
ממש זה אינו בגדר גזירה שאין רוב
הציבור יכולין לעמוד בו (מיהו יש לדחות
דהיות שמניעת לבישת בגדים חדשים הוא
מכלל איסור לבישת בגדים מכובסים א"כ
יש לומר שאין מחלקין, ומדלא נהגו

ספר

עבודת ישראל

על פרשיות התורה והמועדים ועל מסכת אבות

מאת האדם הגדול בענקים בהיר הוא בשחקים. כבוד אדונינו מורנו ורבנו תפארת ראשנו. הרב הגאון האמתי זקן ויושב בישיבה. איש אלקים מופת הדור. עומד בפרץ וגודר גדר. חסידא סבא קדישא אספקלריא המאירה. לו נפתחו שערי אורה. לפניו נגלו כל תעלומה. בנגלה ונסתר ידיו רב לו. המפרסם בכל קצוי ארץ

כבוד קדשת שמו מורנו הרב רבי ישראל זצלה"ה

בו המנוח מורנו הרב רבי שבתאי ז"ל

מגיד מישרים דקהלת קדש קאזניץ

מהדורה חדשה מפארת ומאירת עינים

מנפה ומתקנת על פי דפוסים ראשונים, בתוספת פסוק ונקוד,

חלוקת קטעים, פתיחת ראשי תיבות, מותרות באור,

מראי מקומות וצינונים להרחבת ופרוט המקורות

עם קונטרס יקר מפז על התורה ועל הפטרות

והשלמות לקוטי תורה על הפרשיות

שהובאו בספרים שונים מכתב יד קדשו

עם תוספת

פניני עבודת ישראל

מסדר לפי נושאים

ומפתחות מפרטות

יוצא לאור בסניעתא דשמאי על ידי

שנת תשע"ג לפ"ק

וַיֵּץ יָמִים אֲלוֹ נֹאמֵר (איכה א. ג.) 'כָּל דַּפְיָה הַשִּׁיגוּהָ בֵּין הַמְצָרִים, פְּרוֹשׁ 'כָּל רוּדְפֵי י"ה, הַשִּׁיגוּהָ, כִּי הַבוּרָא יִתְבַּרְךְ יוֹצֵא לְעוֹר וְלִסְעֵד לָנוּ, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (שמות ג. יד) 'אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה', גִּימְטְרִיא כ"א. אֲלוֹ כ"א יוֹם שְׁבִין הַמְצָרִים אֶהְיָ עִמָּם בְּעוֹרָתָם. לְכָךְ קָל לְהִתְקַרֵּב עִצְמוֹ אֶל הַבוּרָא יִתְבַּרְךְ בְּיָמִים אֲלוֹ מִשְׁאָר יָמִים, כְּדָגְמָא וּמִשָּׁל כִּשְׁהַשָּׁר יוֹשֵׁב בְּפִלְטִין שְׁלוֹ אֲזִי אֵינוֹ בְּקָל לְבוֹא אֲצִלוֹ מַחֲמַת הַשׁוּמְרִים הַסּוֹכְכִים אוֹתוֹ וְגַם צָרִיךְ לְהִבְיֵא לּוֹ תְשׁוּרָה גְדוּלָה לְרֹאוֹת פְּנָיו, אֲבָל כִּשְׁהַשָּׁר יוֹצֵא לְדֶרֶךְ קָל לְבוֹא אֲצִלוֹ וְגַם תְשׁוּרָה מוֹעֲטַת נַחֲשֻׁכָה בְּעֵינָיו בְּד' גְלוּסְקָאוֹת אוֹ בַחֲלָה יָפָה, וּמִקְבַּל אוֹתוֹ בְּסֵבֶר פָּנִים יְפוֹת מַחֲמַת שְׁהוּא בְּדֶרֶךְ:

וְהַחֲלוּקִי הוּא בֵּין הַרְוָאָה אוֹתוֹ בְּבִיתוֹ לְרוּאָה אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ, כִּי הַרְוָאָה אוֹתוֹ בְּבִיתוֹ יְכוֹל לְרֹאוֹת אוֹתוֹ כִּשְׁהוּא מִפְּשֵׁט מִבְּגָדָיו, וְהַרְוָאָה אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ רוּאָה אוֹתוֹ כִּשְׁהוּא מִעֵטֶף בְּבִגְדָיו, אֲבָל מְכַל מְכַל מְקוֹם לְרֹאוֹת אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ יוֹתֵר קָל, אֲךָ אוֹתָהּ רֹאֶיָה אֵינָה מְצַחֲצַחַת כְּמוֹ שְׁהוּא רוּאָה אוֹתוֹ בְּבִיתוֹ, וּבְיָמִים הָאֵלּוּ יוֹצֵא הַבוּרָא בְרוּךְ הוּא מַחֲמַת חֲזָקַת הַיָּמִים וְחַרִּיפוֹתָם:

וּבַתְּשַׁעָה בָּאֵב לַעֲת עָרֵב הִצִּיתוּ בוֹ וְכִלְהָ חֲמָתוֹ עַל עֲצִים וְאֲבָנִים, וְאֲזִי נִמְתְּקוּ הַדִּינִים, וְלִכְךָ אוֹמְרִים בְּמִנְחַח נַחֵם, וְאַחַר כֵּךְ מִתְחִילִין הַנּוּ"ן יָמִים עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שְׁבָהֶם נִפְתַּחִין הַנּוּ"ן שְׁעָרֵי בֵּינָה שְׁהֵם הַנּוּ"ן שְׁעָרֵי תְשׁוּבָה וְעַל זֶה אָמַר הַתַּנָּא 'הָרִי שְׁקוֹד לְלַמֵּד', 'הָרִי בְּגִימְטְרִיא כ"א, רוֹמְזוֹ לְיָמִים הַנ"ל שְׁהֵם עֲשָׂרִים וְאַחַד שְׁגָדְלִים בוֹ שְׁקָדִים, וְצָרִיךְ אֶתָּה לְשַׁקֵּד עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וַיֵּדַע מַה שְׁתִּשְׁבֵּי, מַה שְׁחֹאמֵר לֹא נֹאמֵר אֶלֶּא מַה שְׁתִּשְׁבֵּי, כְּלוֹמַר אֵינְךָ רִשְׁאֵי לְהִתְחַיֵּל עִמּוֹ כְּדִי לְהַחְזִירוֹ לְמוֹטָב, אֶלֶּא אִם יִרְצֶה לְהַדִּיחֶךָ דַּע מַה שְׁתִּשְׁבֵּנוּ, וְצָרִיךְ אָדָם לְדַעַת מִמַּחֲשַׁבְתּוֹ וּשְׁכָלוֹ וְלֹא בְּמַקְבָּל, לְכָךְ אָמַר 'דַּע', מַדַּעַת עֲצֻמְךָ, וְכֵךְ הוּא הַדְּגָמָא בְּיִצְרַת הָרַע שְׁלֹא תִתְחַרְחֵר בוֹ, רַק תִּשְׁמַר עֲצֻמְךָ כָּל מַה שְׁתּוֹכֵל, כְּמוֹ שְׁהַבְּעַל מִלְחָמָה צָרִיךְ עָקֵר לְשַׁמֵּר עִצְמוֹ מִמַּכַּת חֲבֵרוֹ, וְאֲגַב יוֹכֵל לְהִיּוֹת שְׂמֵכָה אֶת חֲבֵרוֹ הַעוֹמֵד נִגְדּוֹ. כֵּךְ הָעַקֵּר צָרִיךְ לְשַׁמֵּר עִצְמוֹ מִהִיצַר הָרַע, וְאֲגַב תּוֹכֵל לְהַכְנִיעַ אוֹתוֹ:

מִשְׁנֵה טו

רַבִּי טַרְפוֹן אָמַר הַיּוֹם קָצֵר וְהַמְּלָאכָה מְרַבָּה וְהַפְּנִיעוּתִים נַעֲלִים וְהַשְּׂעָרָה הַרְבֵּה וּבְעֵלֵי הַבֵּית דִּוְהַקֵּי, פְּרוֹשׁ עַל יָדֵי 'שְׁהִיּוֹם קָצֵר וְהַמְּלָאכָה מְרַבָּה, מַחֲמַת זֶה 'הַשְּׂכָר הַרְבֵּה'. כִּי יֵשׁ יָמִים קְצָרִים כְּגוֹן אֲלוֹ הַיָּמִים שְׁבִין הַמְצָרִים הֵם נִקְרָאִים יָמִים קְצָרִים בְּמַעֲלָה, וְהַמְּלָאכָה מְרַבָּה, 'מְלָאכָה' אוֹתִיוֹת אֵיל' מִ'לֹא כִּל הַ'אַרְץ. כְּמוֹ שְׁכַתְּבֵנוּ לְמַעֲלָה, כִּשְׁהַשָּׁר בְּדֶרֶךְ אֲזִי יְכוֹל לְבוֹא אֲצִלוֹ בַתְּשׁוּרָה מוֹעֲטַת:

וְהַפְּנִיעוּתִים נַעֲלִים, פְּרוֹשׁ בְּזֶה הָעוֹלָם שְׁהוּא קָלָא תַאוּוֹת וְחֻמְדוֹת וְעֲצָלוּת וּבִיגִיעָה רַבָּה בֹּא לְאָדָם פְּעֻלַת שְׁמִים. שְׁזֶה הָעוֹלָם נִקְרָא עוֹלָם הַעֲשִׂיָה כְּמוֹ שְׂמוּבָא בְּזִקְרָת חֲדָשׁ (וְהוּא), 'הַיּוֹשֵׁבֵת בְּגִנִּים' וְשִׁה"ש ח. יגו, 'גִּנִּים' הוּא מְלִשׁוֹן גִּנוֹת, פְּרוֹשׁ שְׁהִיא יוֹשֵׁבֵת בְּזֶה הָעוֹלָם שְׁהוּא מְלֹא זְכָל וְדְבָרִים גְּשָׁמִיִּים, 'חֲבָרִים', הֵם הַמְּלָאכָים 'הַמְּקַשְׁיָבִים לְקוֹלְךָ, שְׂמַקְשִׁיבִים לְקוֹל שֶׁל

צִיּוּנִים וּמְקוּרוֹת

כב. לעיל מ"ב ד"ה וזה כל תורה.

23
Simon, Baruch

ספר

אמרלי ברור

על התורה

חבר מאמרים ושיחות
דברי עיון והדרכה

במדבר

מאת
ברוך חיים סיימאן
ר"מ בישיבת רבנו יצחק אלחנן

נוא יארק תש"ע

הוא יגדל לגדול בישראל, לא שייך שיצליח להגיע לכך. אם הוא לא יתכנן לדעת ש"ס הוא לא ידע ש"ס.

והובא עוד (שם עמ' פג) מה שהעיד על עצמו הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל בזקנותו, כל ימי חיי שאפתי להיות כמו הגר"א לכן יצאתי ר' ישראל סלנטר, וכן היה החפץ חיים זצ"ל נוהג לומר (עולת שלמה ח"ב עמ' תקא): נפוליאון אמר, חייל שאין לו שאיפה להיות גנרל אף חייל פשוט איננו, ואני אומר, בן ישיבה שאין לו שאיפה להיות גדול בתורה אף בן ישיבה איננו.

וכל זאת מפני שמחשבות האדם הם המכוונים אותו באיזה כיוון ללכת. לפעמים מחשבות האדם נתונים לרדוף אחרי התווה וההבל, ועליו לכפר עליהם, כאשר על זה באה עולת הבוקר, ולתקנם, למחשבות ושאילות לרוחניות, כל אחד כפי מדריגתו, לגדול בתורה ולעבוד את השי"ת, וכן לבנים בני תורה ויראי אלקים, מתוך בריאות ונחת וכל טוב, אמן כן יהי רצון.

מאמר ז

ימי בין המצרים - מלך בשרה

כל רודפיה השיגוה בין המצרים

פרשת פנחס נקראת בתחילת 'בין המצרים', שהוא שם התקופה שבין שבעה עשר בתמוז עד תשעה באב, על שם הפסוק (איכה א, ג) כל רודפיה השיגוה בין המצרים, ובודאי לא דבר ריק הוא, אלא יש לעמוד על קשר מסוים בין פרשה זו, ובמיוחד פרשת המועדות שבה, לימי בין המצרים.

74

כתב בספה"ק עבודת ישראל להרה"ק רבי ישראל זצ"ל המגיד מקאזניץ (פר' מסעי): כבר הקדים לנו אדמו"ר ז"ל [המגיד הקדוש רבי דוב בער

ממעזריטש זצ"ל] רמז בפסוק 'כל רודפיה השיגוה בין המצרים', דהיינו כל מי שרודף להמליך את הבורא, יוכל להשיג יותר דוקא בימים אלו בין המצרים, למשל, כי כשהשר יושב בביתו או אימתו מוטלת אשר לא כל איש ואיש יכול לבוא פנימה, מה שאין כן אם השר עובר בשווקים וברחובות חוץ לפלטרין שלו, אז הוא קרוב לכל קוראיו ויאזין שועת כל הקוראים בשמו, וכן הנמשל לדעת, כי בזמן הזה כי כצפור נודדת מקנה וגו' (משלי כו, ח), לכן הרשות נתונה לכל אדם להתקרב אל מלכו של עולם והוא עונה אליהם, עכ"ל. וזהו כל 'רודפיה', היינו רודפי י"ה, שרודפים ומבקשים אחר השי"ת, 'השיגוה בין המצרים', בימים אלה, בהם השכינה היא נודדת מקנה.

L

חודש אלול - מלך בשדה

והנה דברים אלו דומים לדברי הרה"ק רבי שניאור זלמן זצ"ל מליאדי בספר לקוטי תורה (פרשת ראה לב.). אודות חודש אלול, וזה לשונו:

נודע שבאלול הוא זמן התגלות י"ג מדות הרחמים, ולהבין זה כי למה הם ימות החול ואינם יו"ט כמו שבתות ויום טוב שבהם התגלות אלקות, כחיי הארת אלקותו ית', ובפרט בעת זמן י"ג מדות, שהם הארות העליונות מאוד, והם מתגלים ביוהכ"פ, ובודאי יש הפרש גדול בין יוה"כ ובין אלול, אך הנה יובן עפ"י משל למלך שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו ומקבלין פניו בשדה, ואז רשאיין כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו, והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות, ומראה פנים שוחקות לכולם, ובלכתו העירה הרי הם הולכים אחריו, ואח"כ בבואו להיכל מלכותו אין נכנסים כי אם ברשות, ואף גם זאת המובחרים שבעם ויחידי סגולה, וכך הענין על דרך משל, בחודש אלול יוצאין להקביל אור פניו יתברך בשדה, כי הנה כתיב (במדבר ו, כה) יאר ה' פניו אליך, שהוא ענין הארת י"ג מדות, שיהיה פנים בפנים, דהיינו שיאיר גילוי פנימיות רצונו יתברך למקור נשמות ישראל ע"י שיהיה עיקר פנימיות רצונו אליו יתברך לדבקה בו בלב ונפש מעומקא דליבא במסירת נפש, והארה זו היא נמשכת מבחי' א' שהוא ראשית כל הי"ג מדות ומקורן וכללותן, וכמו שנאמר (תהלים קיח, כז) אל ה' ויאיר לנו וכו', ע"כ.

אמנם
הי"ג מדות
פנים שוחק
פנים, מדוי

ונראה
רבי לוי כל
נתן להם פ
ליתן להם
ופרע להם
פורע ושל

וביאור
מועד בכל
(במדבר כב
הצמיחה וה
מועדים, וכ
ביניהם, ר"ז
עצרת בחוד
יזכ"פ וסוכו

ולפי זו
שבין ראש
על הפסוק
עשרה ימים
בבחינת מל

ויש לה
כאשר ימי

אמנם הדבר צריך ביאור, כי בשלמא בחודש אלול, שהוא זמן התגלות הי"ג מדות של רחמים, מובן שהקב"ה מתנהג כמלך בשדה, שמצוי ומראה פנים שוחקות לכל, אולם, בימי בין המצרים, שהוא לכאורה זמן של הסתרת פנים, מדוע הוא אז בבחינת מלך בשדה. L

דרשו ה' בהמצאו

76 ונראה לבאר הענין עפ"י דברי הילקוט בפרשתינו (פנחס תשפב), אמר רבי לוי כל חודש וחודש שבקיץ ביקש הקב"ה ליתן לישראל מועד, בניסן נתן להם פסח, באייר פסח קטן, בסיון נתן להם עצרת, בתמוז היה בדעתו ליתן להם מועד גדול ועשו את העגל ובטל תמוז אב ואלול, ובא תשרי ופרע להם ראש השנה ויום הכיפורים והחג, אמר הקב"ה לאחרים הוא פורע ושלו אינו נוטל, חן לו יומו, ביום השמיני עצרת תהיה לכם.

וביאור דבריהם ז"ל הוא, כי בתחילת המחשבה רצה הקב"ה לקבוע מועד בכל חודש מימות הקיץ, היינו כפי המבואר בגור אריה להמהר"ל (במדבר כב, מא) אשר הקיץ הוא זמן לקביעת המועדות, כי הוא זמן הצמיחה והגידול, היפך החורף שהוא זמן הפסד והעדר ואינו זמן לקביעת מועדים, ומפאת זה היה צריך להיות יו"ט בכל חודש מחודשי הקיץ, ביניהם, ר"ה בחודש תמוז, יו"כ"פ בחודש אב, וסוכות בחודש אלול, ושמיני עצרת בחודש תשרי, אך מפני חטא העגל הפסידו ג' חדשים, ונקבעו ר"ה יו"כ"פ וסוכות בתשרי בנוסף לשמיני עצרת שהוא היו"ט שבו מעיקרא.

ולפי זה מובן, כי מאחרי שימי תמוז ואב היו אמורים להיות הימים שבין ראש השנה ויום הכיפורים, הרי כבר ביארו לנו חז"ל (יבמות קה.) על הפסוק (ישעיה נה, ו) דרשו ה' בהמצאו וגו', אמר רבה בר אבוח אלן עשרה ימים שבין ר"ה ליו"כ, שאז הוא הזמן שהקב"ה מצוי אצל ישראל, בבחינת מלך בשדה, ועל כן כל וודפי י"ה יכולים להשיגו בין המצרים. L

77 ימי הקיץ הנם זמן מוכשר ליצירת קשר

ויש להוסיף ולומר, שהדברים מקבלים משמעות מיוחדת בימינו אלה, כאשר ימי בין המצרים הם בתקופת הקיץ, ימי החופש, כי במשך השנה

אנשים בדרך כלל עסוקים עם ענינים רבים, רצים אנה ואנה, עד שאין להם פנאי ליצור קשרים, אבל בחדשי הקיץ הם נחים קצת מעבודתם, ואז זמנם פנוי יותר ליצור קשרים, ולפיכך, יכולים לנצל ימים אלו, לחזק את הקשר שלהם עם הקב"ה.

כמו כן יש בתקופה זו יותר פנאי ליצור קשר עם חברים, במיוחד אלו שהולכים למחנה קיץ, וכן יכולים לחזק את הקשר עם המורים, לדבר עמם יותר, כאשר הם אז בבחינת מלך בשדה, מאן מלכי רבנן.

והעולה על כולנה, צריך כל אחד ליצור קשר עם עצמו, כאשר הבאנו בספר אמרי ברוך (ח"ב עמ' טו) בשם האדמו"ר רבי הערשליע מספינקא זצ"ל (הובא בס' מנוחת הנפש עמ' קיא) כי אי אפשר לו לאדם להתבונן במעמדו ובחיובו בשעה שהוא טרוד, ועל כן צריך לקבוע עכ"פ זמן מועט להתבונן במצבו, "צו בלייבען אין ביהמ"ד פינעף מינוט נאכ"ן דאווענען, ער זאל זיך טרעפן מיט זיין אייגענעם נפש", ואין זה דמיונות, [יש להשאר חמש דקות בבית המדרש לאחר התפילה ליפגש עם עצמו], עכ"ד, ולשם כך צריך כל אחד לנצל תקופה זו, להיפגש עם עצמו, לחשוב על שאיפותיו ורצונותיו ולהתבונן על העבר ועל העתיד.

[ואין הדברים אמורים לבני ישיבה בלבד, אלא גם בעלי בתים יכולים בימים אלו לחזק את הקשר עם נשיהם ובני משפחתם, ועם עצמם, וכן את הקשר העיקרי, עם הקב"ה.]

קריאת פרשת פנחס בתקופת בין המצרים

ולסיום, יש בנותן טעם להביא מה שכתב בספה"ק בית אהרן להרה"ק רבי אהרן זצ"ל מקארלין על דברי הילקוט הג"ל, כי לעתיד לבוא יתגלו הזמנים של בין המצרים ויהיו רגלים גדולים, ולכן קורין פרשת פינחס שנכללת בתוכה פרשת המועדות.

ובשו"ת ארץ צבי מהגאון רבי אריה צבי פראמער זצ"ל הי"ד, אבד"ק קאזינגלוב ור"מ ישיבת חכמי לובלין, כתב שהרה"ק רבי דוד מסוכטשוב זצ"ל אמר לו כי נכון ללמוד הלכות יום טוב בימי בין המצרים כי מרמז על לעתיד לבוא שאז יהיו בהם ימים טובים.

[בדומ
הלוי עפשו
המצרים מ
ראש השנד
שמן ראש
תורה תמיד
המועדות].

ומתאנ
י"ז בתמוז
יהיו חול ה

[בדומה לזה כתב בספה"ק מאור ושמש להרה"ק רבי קלונימוס קלמן הלוי עפשטיין זצ"ל (פרשה זו): הנה שמעתי מהצדיקים רבותינו ז"ל שבין המצרים מ"ז בתמוז עד תשעה באב הוא כ"א יום, כנגד כ"א יום שבין ראש השנה עד הושענא רבה, אלא שאלו בין המצרים הם בהעלם, ואלו שמן ראש השנה עד הושענא רבה הם באתגליא, ולכך קורים אנו בספר תורה תמיד בבין המצרים פרשת פנחס ששם מוזכרים כל הקרבנות של כל המועדות].

ומתאמרא משמיה דהרה"ק רבי ישראל מרוזין זצ"ל, שלעתיד לבוא י"ז בתמוז יהיה יום ראשון של יו"ט וט' באב יום אחרון והימים באמצע יהיו חול המועד, (עי' כל זה בפרדס יוסף החדש בפרשתינו אות א).

L